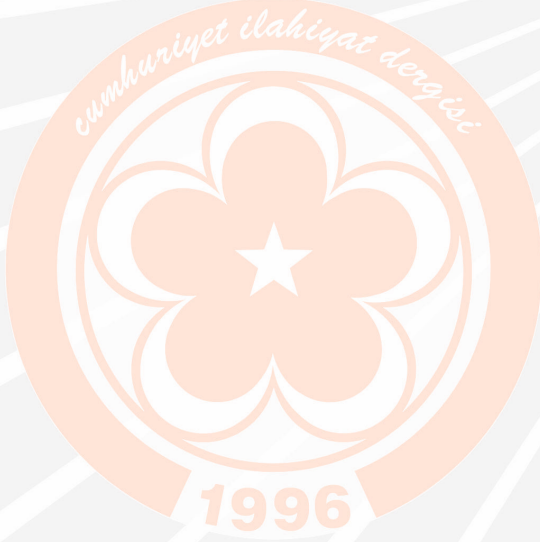

ISSN : 2528-9861
e-ISSN : 2528-987X

cumhuriyet ilahiyat dergisi

*cumhuriyet
ilahiyat dergisi*

*Cumhuriyet İlahiyat Dergisi
Cumhuriyet Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
58140 Sivas/Türkiye
ilahiyyat.dergi@cumhuriyet.edu.tr
http://dergipark.gov.tr/cuid*

*20-2
2016*

*cumhuriyet theology
journal*

20-2 (2016)

Malezya Kamusal Zekât Uygulaması Üzerine On the Malaysian Public Zakat Administration

İsmail Yalçın*

ÖZ

Zekât, zengin ile fakir arasında köprü oluşturan, darda kalanların imdadına yetişen ve böylece toplumsal huzur ve barışa önemli katkı sağlayan mali bir ibadettir. Devletin gözetim ve denetiminde usulüne uygun toplanıp hak edenlere ulaştırıldığı zamanlarda ekonomik açıdan zengin ve fakir arasındaki mesafenin azalmasına, toplumda sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerinin gelişmesine ve ekonominin canlanmasına destek olmuştur. 1957 yılında İngilizlerden bağımsızlığını kazanan Malezya, bağımsızlıktan sonra ülkenin asıl halkı olan Müslüman-

ABSTRACT

Zakat is a monetary form of religious worship that establishes a bridge between a rich and a poor, helps those who are in need and contributes to peace and tranquillity within a society. When zakat is collected properly under a government control and transmitted to those who deserve, it helped to decrease the gap between the poor and the rich, supported activities of social solidarity and revived the economy as well. Malaysia after its independence in 1957 has developed an interest in Islamic

---

* Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı. Assistant Professor, University of Pamukkale, Faculty of Theology, Department of Islamic Law. Denizli/Turkey (iyalcin@pau.edu.tr).

◆ *cumhuriyet ilahiyat dergisi*'nde yayımlanan makaleler, en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik değerlendirmesine tabi tutulur. Ayrıca intihal içermediği özel bir yazılım kullanılarak kontrol edilir.

◆ *cumhuriyet theology journal* uses double-blind review fulfilled by at least two reviewers. In addition, all articles are checked by means of a program in order to confirm they are not published before and avoid plagiarism.

ların, sömürgecilik ve Çinli göçü sebebiyle ortaya çıkan endişelerini hafifletmek ve ülkenin İslami kimliğini göstermek üzere, hac fonu, zekât kurumu, İslam bankacılığı ve sigortacılığı, helal belgelendirme gibi bazı İslami uygulamalarıyla dikkat çekmiş ve kamusal zekât uygulamasında kendine has bir model geliştirmiştir. Eyalet sistemi sebebiyle bütün ülkede tek merkezden yönetilen bir zekât sistemi kurulamamış olsa da eyalet bazında zekâtın toplanması ve dağıtılması merkezleştirilmiştir. Uygulamanın bazı eksik ve kusurları eleştirilmekte ve zamanla yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Buna mukabil ülkemizdeki kamu kontrolünden uzak zekât uygulaması bu ibadetin amacına ulaşmasını olumsuz etkilemektedir. İyi işleyen zekât sistemlerinden istifade ederek ülkemizde de kamu denetiminde bir zekât sisteminin kurulmasına ihtiyaç vardır. Böylece zekâtın amacı doğrultusunda fert ve toplum hayatına yapacağı katkılar daha iyi ortaya çıkabilecektir. Bu makale bu yolda atılmış bir adım olmayı hedeflemektedir.

ANAHTAR KELİMELE: Malezya, Zekât, Merkezleştirme, Kamusallaştırma, Kurumsallaştırma, Modern sorunlar.

practices by drawing attention to a distinctive practice with the public zakat system. Even though a national-central system of zakat could not be established due to the federal structure of the country, the collection and distribution of zakat has been centralized on a state level. Parts of the practice are being criticized, reviewed and new regulations are introduced. Unlike Malaysia, the zakat practice in Turkey is out of state control, thus it hinders zakat from achieving its real purpose. There is a need to make use of the well-functioning zakat systems around the world and establish a public zakat system in our country so that we can make the most of the benefits that zakat has for individuals and societies. This article aims to be a step in that direction.

KEYWORDS: Malaysia, Zakat, Centralization, Nationalization, Institutionalization, Modern problems.

SUMMARY

Zakat is one of the main forms of worship and is at the same time one of the main sources for the state budget in Islam. It aims at making sure that the rich –those with higher wealth and income– protects the poor and the powerless and through this it contributes to the peace in the society. In the Islamic creed wealth in reality belongs to Allah; therefore, those who live an affluent life should not attribute their wealth to themselves alone and help those who, for whatever reason, are unable to meet their

needs. Because there is a social dimension to this form of worship, it is the duty of the head of state to collect the zakat and distribute it to the right people. Historically this duty has taken different forms and today, many Muslim countries sustain this collection and redistribution under state supervision.

Malaysia is a country where zakat is collected and distributed officially at the state level. In each state, there is an Islamic council responsible for taking care of activities related to Islam and is semi-independent from the government that organizes the zakat process. Some of these do the collection and distribution together, some do it separately. In some states, the process has been totally privatized. Constitutionally, each state is dependent on its own sultan in religious affairs, thus each has its own mufti and partially different zakat practices and each collect and distributes its zakat within that state.

Because religious affairs have been codified as the privilege of the sultans of each state in the constitution during Malaysia's foundation, there is no attempt at centralizing religious affairs and a centralization of zakat practices; the establishment of an institution to achieve this is not possible. Moreover, the secular character of the federation does not seem yet compatible with making zakat obligatory. However, due to the dominant Shafi'i tradition and the convention in the country, people see it as imperative to hand over the charity and tithe to state institutions. Furthermore, there are local fatwas – which are considered as legal regulations in Malaysia – that require people with an income over a certain amount to pay zakat. Those who have the most are expected to give it voluntarily.

In the 19th century, when wealth sources such as palm oil, cacao, rubber, tin were discovered, Malaysian officials were not able to extend the tithe to these; however, in the last twenty-five years, based on fatwas that income should be taxable under zakat has led to a boom in zakat. In all states, the largest portion of zakat is collected through income, usually automatically deducted from payroll. An influential factor in this outcome is that individually paid zakat can be deducted from income tax. From 2005 on, there have been other regulations to make it possible for legal personalities to deduct zakat from taxes.

To increase zakat payment, especially publications have been produced to inform and encourage people, and modern opportunities to make

payment easy have been developed. The most often used method is direct deduction from payroll. The second most common method is payment through zakat machines in different parts of the city by cash, check, Islamic credit card and, debit card. In addition to these, online, internet banking, telephone banking, ATM machines, post offices, kiosk machines, sms-zakat options are all available.

The distribution of zakat differs from year to year and state to state. In general, there is an observable effort to pay all groups from zakat, but because there are no slaves in some states no payment is done under this category. There are both direct transfers and indirect transfers, such as through the construction of houses for poor people. There have been cases where poor people who had projects were supported with funds and those later returned in zakat. There is support for students in terms of scholarships through *fuqarā'*, *fi sabīl allāh* and *ibn al-sabīl* classes. For the *muallafa al-qulūb* class, there is a foundation to encourage local people to convert to Islam and help them for food, shelter, clothes and education. For Muslims who suffer as minorities in other countries help is provided through the *riqāb*, *muallafa al-qulūb*, *fi sabīl allāh* and *ibn al-sabīl* classes. In the *ghārimīn* class, especially victims of natural disasters such as flood and earthquake are supported.

For those who have a right to receive zakat be able to receive it, the state has to side with the powerless and help zakat fulfill its social and individual functions. The way zakat is spent requires state policy and will. For this reason, zakat should be institutionalized and all activities should be organized by a single institution with state power behind it. Determining the recipients and the zakat-payers, and using the funds efficiently is easier with the coordination of state institutions.

Extensive zakat councils that include state institutions should consider the *ijtihāds* in the area of zakat anew and make decisions to create a just and consistent zakat system. For these decisions to be applicable, the question of what kind of a system could be founded in our country should be on the agenda in these councils. Once an institution – official or autonomous but with state power behind it- is created, solutions can be found as they arise in the way.

GİRİŞ

Dinen zengin sayılan kimselerin malından belli bir oranını Kuranikerim’de belirtilen sınıflara verilmek üzere zekât olarak ayırması ve vermesi farz olan dini bir görevdir. Zekât vermesi gerekenlerden gerekli hesaplamaları yaparak zekâtı toplamak, zekât alması gerekenleri tespit etmek, zekâtın harcanacağı kalemleri ve oranlarını belirlemek ve bir bütün olarak toplanmasından dağıtımına tam bir organizasyonla bu ibadetin amacına uygun ifa edilmesini sağlamak devletin görevidir.¹ Bu görev toplumda sosyal adaleti sağlama, hastaları, yaşlıları, yetimleri, engellileri gözetme, darda kalmış insanların elinden tutma ve gelir dağılımında adaleti tesis etme gibi devlet başkanın genel sorumluluklarını yerine getirebilmesinin önemli bir parçasıdır. Zekât ferdi bir görev olmanın ötesinde toplumsal bir sorumluluktur. Zekâtın temel hedefleri, muhtaç insanların temel ihtiyaçlarını garanti altına almak, gelir ve servet konusundaki eşitsizlikleri azaltmak, zekât verenin ve alanın kalbini arındırmak, malı temizlemek ve toplumsal ahlaki yükseltmektir.² Ferdi ve kamusal boyutuyla zekât ibadetinin gönül huzuruyla yapılmasını ve Müslümanların zekâtın maddi ve manevi faydalarından azami derecede faydalanmasını sağlamak bütün Müslümanların ortak bir dini mükellefiyettir.

Günümüzde zekâtın toplanması ve dağıtılması işini bir kamu görevi olarak gören ve uygulayan Suudi Arabistan, Kuveyt, Yemen, Ürdün, Libya, Pakistan, Bangladeş, Sudan, Endonezya, Malezya gibi bazı Müslüman ülkeler bulunmakta ve bu ülkelerin bir kısmında zorunlu, bir kısmında gönüllü zekât ödemesi resmi zekât kurumlarına yapılmaktadır.³ Ülkemizde ise zekât, dini bir vecibe olarak yasal zorunluluk olmadan ferdi

¹ Bk. Hüseyin Çeliker, “İslam Hukuku’nda Devlet Başkanlığı”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26-27 (2008), 291-295; Osman Oral, “Kelâm Ekollerine Göre Halife / Devlet Başkanı’nın Görevleri”, *EKEV Akademi Dergisi* 62 (2015), 387-391.

² Bk. *İlmihal*, Haz. Heyet, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2005), 1: 421; Mehmet Erkal, “Zekât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 44 (Ankara: TDV Yay., 2013), 197; M. A. Zarqa, “Distributive Justice in Islam”, *Lectures on Islamic Economics*, ed. Ausaf Ahmad, and Kazim Raza Awan (Jeddah: Islamic Research and Training Institute, 1992)’den nakleden, Nurul Husna Haron, et al. “Zakat for Asnaf’s Busines by Lembaga Zakat Selangor”, *Malaysian Accounting Review* 9, no. 2 (2010): 124.

³ Bk. Recep Cici, “Günümüzde İslam Ülkelerinde Zekâtın Kurumsallaştırılması Çabaları”, *Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Kur’an ve Sünnette Zekât*, ed. Bedrettin Çetiner (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008), 225-262.

bir ibadet niteliğinde mükellefler tarafından zekât alabilecek kişilere bizzat verilmekte veya hayır kurumları aracı kılınmaktadır. Zekât vermek isteyenlerin gerçek ihtiyaç sahibini bilmesi ve bulması bir sorun oluşturabileceği gibi küçük, büyüklü aracı hayır kurumlarının, zekât harcamalarının planlanmasında ve zekâtın toplumsal amaçlarının gerçekleştirilmesinde eksiklik ve yetersizlikleri olabilecektir. Öte yandan yasal bir zorunluluk ve yeterli motivasyon olmadığı için zenginlerden fakirlere doğru yeterli bir zekat hareketliliği görülmemekte, halini söyleyemeyen bazı ihtiyaç sahiplerine de hiç ulaşamamaktadır. Zekâtın sarf yerlerinden özellikle devlet aklı gerektiren *müellefe-i kulûb* (kalbi İslam'a ısındırılacak olan gayrimüslim veya yeni Müslüman olanlar), *rikâb* (köleler veya köle sayılabilecek kimseler), *ğārimîn* (borçlular, afetzedeler), *fisebîlillâh* (cihat başta olmak üzere Allah yolunda yapılan hizmetler), *ibnü's-sebil* (mağdur yolcular, mülteciler, ilim yolcuları) sınıflarına genellikle zekât verilememektedir. Netice itibarıyla zekât ülkemizde sosyal ve ekonomik etkinliğini yeterince gösterememektedir.

Tarihte ehliyetli yöneticilerin yönetimi altında zekât bütçesinin fazla verdiği ve zekât verecek kişi bulmakta zorluk çekildiği yönünde rivayetler vardır. Hz. Ömer döneminde Muaz b. Cebel Yemen'de topladığı zekâtı ihtiyaç sahiplerine dağıttıktan sonra orada verecek kişi kalmadığı gerekçeyle artanını Medine'ye göndermiş ve gönderdiği miktar yıldan yıla artarak sonunda tamamını göndermeye başlamıştır.⁴ Benzer bir durum Ömer b. Abdülaziz döneminde yaşanmış ve zekât verecek fakir bulamayan Mısır valisine Halife Ömer, kalan zekât mallarıyla, köleleri azat etmesini, yolcular için ana yollar üzerine kervansaray yaptırtmasını ve evlenecek yaşa gelenlere evlenme yardımı yapmasını emretmiştir.⁵

Bu çalışmada Malezya kamusal zekât uygulaması ele alınacaktır. Eyalet bazında merkezi zekât sistemleri bulunan, modern ve profesyonel usulle zekât toplama ve kısmen de olsa devlet aklının ön planda olduğu harcama yöntemleriyle güzel örnekler barındıran Malezya zekât uygulama-

⁴ Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, *Kitâbü'l-emvâl*, nşr. M. Halil Herrâs (Beyrut: Dâru'l-Fikr 1408/1988), 710.

⁵ Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-emvâl*, 319; Ayrıca Bk. Habib Ahmed, *Role of Zakah and Awqaf in Poverty Alleviation* (Jeddah: Islamic Development Bank, Islamic Research and Training Institute, 2004), 31.

ması üzerine birçok araştırmalar yapılmıştır. Bizde kendi perspektifimizden Malezya örneğinin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymaya çalışacağız.

1. KAMUSAL ZEKÂT UYGULAMASININ KÖKLERİ

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e hitaben "Onların mallarından sadaka (zekât) al ki böylece onları arındırıp tertemiz kılasın" buyrulmuştur (et-Tevbe 9/103). Zekâtın sarf yerlerinin sayıldığı ayette sekiz sınıftan biri olarak "...âmilîn (zekât içinde çalışanlar)..." zikredilmiştir (et-Tevbe 9/60). Esasen Mekke döneminden itibaren Kur'anı Kerim zenginlerin malları üzerinde yoksulların hakkı bulunduğunu, toplumda mağdur ve mahrum durumda olanların gözetilmesi gerektiğini vurgulamış (bk. ez-Zâriyât 51/19; el-Meâric 70/22-25; el-İsrâ 17/26; er-Rûm 30/38), zekât vermenin müminlerin, vermemenin ise müşriklerin özelliği olduğuna dikkat çekmiştir (en-Neml 27/3; Fussilet 41/7; el-Mü'minûn, 23/4; Lokmân 41/4; el-En'âm 6/141). Fakat çoğunluğun kabulüne göre Mekke döneminde zekât veya sadaka, mutlak bir emir olarak, nisap ve oranları belirlenmeden ferdi bir görev olarak emredilmiş, Medine döneminde ise bütün esasları belirlenmiş bir ibadet müessesesi olarak farz kılınmıştır.⁶

Medine'de İslam devletinin teşekkülü ile birlikte devletin kurumları teşekkül etmeye başlamış ve zamanla zekât belli şartları taşıyan Müslümanlar için, çeşitli mallardan nisap miktarları ve zekât oranları belirlenmiş zorunlu bir mali ödeme haline getirilmiştir.⁷ Zekâtın ne zaman farz kılındığı tam ve kesin olarak tespit edilememekle beraber rivayetler, ağırlıklı olarak Hicretin 2. yılında orucun farz kılınmasından sonraki bir zamanı işaret etmektedir.⁸ Tebük seferinden veya Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber Muaz b. Cebel'i Yemen'e vali olarak göndermiş ve ona, Müs-

⁶ Ebû'l-Fidâ İsmâil İbn Kesir, *Tefsîru'l- Kur'âni'l-Azîm*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1419/1998), 5: 403; Yusuf Kardâvî, *Fikhu'z-zekât* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1973), 60-61.

⁷ Buhârî, "Zekât", 1-2; İbn Kesir, *Tefsîr*, 5: 403.

⁸ Bk. Kardâvî, *Fikhu'z-zekât*, 1, 70-72.

lûmanların zenginlerinden zekât alıp fakirlere ulaştırması talimatı vermiştir.⁹ Bunun gibi birçok sahabenin de Hz. Peygamber ve ardından gelen halifeler tarafından zekât toplamak üzere çeşitli İslam merkezlerine gönderildiğine dair rivayetler kaynaklarda zikredilmiştir.¹⁰

Hz. Peygamber'in vefatının ardından zekât vermeyi reddedenlerin görülmesi üzerine Hz. Ebu Bekir: "Vallahi namazla zekâtı ayıranlarla savaşaçağım" diyerek¹¹ zekâtın, hem İslam'ın temel bir emri olduğuna hem de kamusal boyutuna dikkat çekmiştir. Hz. Ömer zamanında zekât toplama ve dağıtma işlemi daha sistematik hale getirilmiş ve divan teşkilatı ile birlikte beytülmal geliştirilmiş ve zekât gelir ve giderleri kayıt altına alınmıştır.¹² Hz Osman döneminde zekât mallarının çoğalması ve zekâtle ilgili bazı sorunların görülmesi üzerine devlet, sadece *zahirî* (açık) mallarının zekâtını memurları vasıtasıyla toplama, *bâtını* (gizli) malların zekâtını ise sahiplerinin sorumluluğuna bırakma uygulamasını başlatmıştır.¹³ Böylece bundan sonra Osmanlı'nın sonuna kadar genel uygulama olarak zirai mahsullerin öşrü ile *mevâşî* (hayvanların zekâtı) devlet tarafından toplanırken, altın ve gümüşün zekâtı kişilerin kendi takdirine bırakılmış, dileyen zekât memuruna vermiş, dileyen de doğrudan ihtiyaç sahibine vermiştir.¹⁴

İslam Hukukunda zekât devlet hazinesinin (beytülmal) temel gelirleri arasındadır.¹⁵ İslam devletinin, yerlerine harcanmak üzere, zekâtların tamamının devlete ödenmesini talep etme hakkı olduğu çoğunlukla kabul görmekle birlikte; devletin zekâtı yerli yerinde harcamaması endişesiyle zekâtı devlete vermenin zorunlu olup olmadığı hususunda, ihtilaf edilmiştir.¹⁶ Nitekim ilk dönemdeki zekât uygulamasını İbn Sîrîn'e dayandırarak özetleyen bir rivayette bu duruma işaret vardır. "Zekât Hz. Peygambere

⁹ Buhârî, "Zekât", 1; Ebû Dâvûd, "Zekât", 5.

¹⁰ Kaynaklara topluca ulaşmak için bk. Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 748-753.

¹¹ Buhârî, "Zekât", 1; Müslim, "Eyman", 32.

¹² Bk. Ahmed b. Yahya el Belâzurî, *Fütûhu'l-buldân*, (Beyrut 1988), 436-438; İzzeddin İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, nşr. Abdullah el Kâdî, (Beyrut 1415h), 2: 374, 454; Celal Yeniçeri, *İslam'da, Devlet Bütçesi* (İstanbul 1984), 64-67, 92-101.

¹³ Kasânî, Ebû Bekir b. Mes'ûd, *Bedâi'u's-şanâi' fi tertibi's-şerâi'* (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-ilmîyye, 1406/1986), 2: 7; Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 758,773; Yeniçeri, *Devlet Bütçesi*, 115. Vecdi Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali* (İstanbul 1995), 3: 114.

¹⁴ Ali Özek, "Asr-ı Saadette Zekâtın Tatbikatı", *Türkiye'de Zekât Potansiyeli*, ed. Sabri Orman, İsmail Kurt (İstanbul: İSAV Yay., t.y.), 16.

¹⁵ Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 757; Yeniçeri, *Devlet Bütçesi*, 176.

¹⁶ Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 773-774; İlmihal, 1: 474.

veya onun görevlendirdiği kişiye, sonra Hz. Ebu Bekir'e veya onun görevlendirdiği kişiye, sonra Hz. Ömer'e veya onun görevlendirdiği kişiye, sonra da Hz. Osman'a veya onun görevlendirdiği kişiye verilir. Osman öldürülünce insanlar bu konuda ihtilaf etmiştir".¹⁷ Bu rivayet asıl olanın zekâtın devlet eliyle toplanması ve dağıtılması olduğunu göstermektedir.

Ayrıntılı görüşler farklı çalışmaların konusu olmakla birlikte fakihlerin çoğunluğu zahiri malların zekâtının zekât memurlarına verilmesinin vacip olduğu fakat batını malların zekâtının devlet başkanı talep etmediği sürece mükellefler tarafından zekât memuruna veya zekât almaya müstahak olan herhangi bir kimseye ödenmesinin caiz olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.¹⁸ 1952 yılında yapılan Şam konferansında insanların büyük ölçüde zekât ödemeyi terk ettikleri ve artık gizli mal açık mal ayrımının neredeyse ortadan kalktığı gerekçesinden hareketle zekât toplama ve dağıtmayı bütünüyle *veliyü'l-emrin* (devlet başkanının) üzerine alması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁹ Zekâtla ilgili özel çalışmasında Kardâvî de zekâtı toplama ve gerektiği şekilde dağıtma görevinin aslen İslamî hükümetin görevi olduğuna dikkat çekmiş ve devlet talep ettiğinde zahir veya batın malların zekâtının zekât memurlarına verilmesi gerektiğini, talep etmediğinde ise hak edene ödeme yükümlülüğünün mükellefte olduğunu vurgulamıştır.²⁰

Zekât konusunda görüş beyan eden birçok âlim, zekâtın toplumsal yardımlaşmaya ve dayanışmaya büyük katkısı olduğunu ve ihtiyaç sahiplerine dönük birçok kamu hizmetinin zekât mallarıyla yürütülebileceğini ifade etmişlerdir. Nitekim mevcut sosyal güvenlik kurumlarının görevleri zekât kurumunun görevleriyle önemli oranda örtüşmektedir.²¹ Kamu harcamaları açısından zekâtı inceleyen bir araştırmada devletin topladığı zekâtla, fakirlere karz'ı-hasen (faizsiz kredi) verebileceği, mültecilere her türlü yiyecek, giyecek ve barınak sağlayabileceği, İslami değerleri tanıtmaya

¹⁷ Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, *Kitâbu'l-Emvâl* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ty), 678.

¹⁸ Bk. Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 759-765.

¹⁹ *İlmihal*, 1: 474.

²⁰ Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 766-773.

²¹ Bk. Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 880-883; Faruk Beşer, "Zekâtın Masarifi ve Sosyal Güvenlik", *Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Kur'an ve Sünnette Zekât*, ed. Bedrettin Çetiner (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008), 159-188.

çalışmaları yapabileceği, çocuk esirgeme kurumu, kadın sığınma evleri, fakirler için hastane, yolcular için kervansaray inşa edebileceği, İslam davetçileri ve İslam âlimleri yetiştirebileceği dikkatlere sunulmuştur.²² Fakat zekâtın bu tür alanlarda kullanılabilmesi için temlik kavramının genişçe yorumlanarak ihtiyaç sahibine yapılan dolaylı temliklerin, temlik olarak kabul edilmesi ve zekât sınıflarından son dört gurup harcamaların maslahat esasına dayalı olarak yapılması gerekmektedir.²³

Günümüzde bazı İslam ülkelerinde zekât toplama ve dağıtma bir kamu faaliyeti olarak devlet eliyle yürütülmektedir. Bu uygulamaların her biri ayrı araştırmaya ihtiyaç duymakla birlikte ön incelemeler göstermektedir ki bu uygulamalardaki önemli bir sorun alanı, zekât vergi ilişkisi veya farklı bir ifadeyle çifte vergilendirme meselesidir. Bunu aşmak için bir dönem Sudan'da 1984 tarihli Zekât ve Vergi Kanunu ile Müslümanların ödediği zekât oranında gayrimüslimlere sosyal eşitlik vergisi konulmuş, fakat uygulama kısa sürede yürürlükten kaldırılarak zekât ve vergi kanunları ayrılmıştır.²⁴ Suudi Arabistan Müslümanlardan zekât, gayrimüslimlerden ise gelir vergisi tahsil ederek bu sorunu aşmaya çalışmakta; Ürdün, Bangladeş, gibi bazı ülkeler ise zekâtın gelir vergisinden düşülmesine imkân vermektedir.²⁵

Netice olarak, İslam devlet bütçesinin temel girdilerinden olan, memurlar tarafından toplanacağına ayette işaret edilen, harcama kalemleri içerisinde *müellefe-i kulûb* (kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlar) ve *fisebîlillah* (Allah yolunda harcamalar) bulunan zekâtın bir kamu müessesesi olması tabii bir sonuç olarak görünmektedir. Çünkü sayılan harcama kalemlerinin kullanılması devletin yetki ve tasarrufu altındadır.²⁶ Devlet eliyle ülkedeki zenginlerin ve fakirlerin tespiti oldukça kolaylaşmıştır. Adil bir zekât uygulaması için zenginlik kaynağı olan bütün malların zekâta tabi kılınması yeni içtihatlarla birlikte yasal düzenleme yapılmasıyla mümkün olabilir. Bununla beraber kurumsal uygulama yapan ülkelerde zahir ve batın mal ayırımının değerlendirilmesi, zekâtı doğrudan ehline ödemeye

²² Bk. Emrullah Dumlu, "Kamu Harcamaları Açısından Zekât", *Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi* 36 (2011): 217-252.

²³ Bk. İlmihal, I, 438, 491; Dumlu, "Kamu Harcamaları", 239-249.

²⁴ Cici, "Günümüzde İslam", 232.

²⁵ Cici, "Günümüzde İslam", 244, 253.

²⁶ Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2: 756-757.

izin verilmesi veya verilmemesi, zekâtın sarf yerlerinin geniş veya dar yorumlanması sorunları da bulunmaktadır.²⁷ Aşağıda bu sorunların Malezya uygulamasındaki yansımalarına işaret edilecektir.

2. MALEZYA ZEKÂT UYGULAMASI: GENEL BAKIŞ

Malezya’da zekât *zakat harta* (zekatü’l-mâl, mal zekâtı, zekât) ve *zakat fitrah* (zekatü’l-fitr, fitre) olarak iki gurupta değerlendirilmektedir. Şafii mezhebi doğrultusunda her ikisi de şartlarını taşıyan Müslümanlar için aynı derecede mecburi bir ödeme olarak (farz) ifa edilmektedir.²⁸ Mal zekâtı Malezya geleneksel örneğinde zahir mal olan çeltiğe hasredilirken, fitre mala bağımlı olmadan ve zenginlik nisabı gözetilmeden her bir Müslüman için sabit bir miktar olarak ödenmektedir. Sömürge öncesinde ve sömürge döneminde zekâtın toplanması ve dağıtılması konusunda mahalli çerçevede halkın dini rehberliğini yapan *pondok* (medrese) hocaları ve imamlar etkin olmuş, toplanan zekâtlardan öncelikle bu tür din hizmetlerini yürütenlerin maaşları karşılanmış, artan miktar ise yine bu kişiler aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.²⁹

İngiliz sömürgecileri ibadet ve âdet konularını sivil hukuk düzenlemesinin dışında tutmuş ve o konulardaki düzenleme ve uygulamayı Eyalet sultanlarının yetki alanına bırakmıştır.³⁰ Önceleri köy ve mahalle imamları sivil olarak cami ve medrese hizmetlerini yürütmüş, buna karşılık zekât ve fitreleri toplamıştır. 1915’te ilk İslam Konseyi Kelantan’da kurulmuş ve imamların konseye kayıt olmaları istenmiş, ardından 1917’de imamların topladıkları zekâtın 7/8’ini Konsey’e teslim etmeleri istenmiş, son aşama olarak 1938’de Kelantan İslam Konseyi Kanunu ile toplanan

²⁷ Pakistan’da zekât malları, zekâtı zorunlu alınan varlıklar ve zekâtı gönüllü ödenen varlıklar olarak iki gurupta değerlendirilmiştir (Cici, “Günümüzde İslam”, 248). Suudi Arabistan’da 1976’da yapılan düzenlemeyle zekâtın yarısının devlet tarafından toplanması, diğer yarısının doğrudan dağıtılması öngörülmüştür (Cici, “Günümüzde İslam”, 239).

²⁸ Azman Ab Rahman, Mohammad Haji Alias and Syed Mohd Najib Syed Omar, “Zakat Institution in Malaysia: Problems and issues”, *Global Journal of Al-Thalagh* 2 (2012): 36.

²⁹ Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural Development in Malaysia* (Kuala Lumpur, 1993), 110-114; Ab Rahman, Alias and Omar, “Zakat institution”, 37; Muhammad-Bashir Owolabi Yusuf and Alias Mat Derus. “Measurement model of corporate zakat collection in Malaysia”, *Humanomics* 29, no.1 (2013): 63-64.

³⁰ Ab Rahman, Alias and Omar, “Zakat institution”, 37.

zekâtın tamamının Konsey'e teslim edilmesinden sonra İmamların paylarını almaları yasalaştırılmıştır.³¹ Diğer eyaletlerde de dini faaliyetleri yürütmek üzere İslam Konseyleri ve zekât işleri için özel komisyonlar kurularak zekâtın merkezileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmış fakat mahalli imamların öncülüğünde geleneksel yöntemlerle sadece fitre ve çeltik öşrü olarak toplanan zekât miktarları çok düşük düzeylerde kalmıştır.³² Sömürge döneminde ülkede kalay, palmiye yağı, kakao, kauçuk gibi yeni zenginlik kaynakları ortaya çıkmış olmasına rağmen zekât uygulamasında bir yenilenmeye gidilmemiş ve sadece çeltikten öşür alınmaya devam edilmiştir.³³ Bağımsızlıktan sonra 1990'lara kadar devam eden bu anlayış mezkur dönemde zekâtın sadece dini bir ritüel olarak uygulandığını ve ekonomik etkilerinin yeterince göz önüne alınmadığını gösteren bir işaret olarak değerlendirilebilir.

1990'lardan itibaren Malezya'da zekât konusunda yeni yaklaşımlar gündeme gelmiş, 1991 yılında Federal Bölge (Wilayah Persekutuan) öncülüğünde zekât kurumu özelleştirmeleri başlamış ve peyderpey eyaletlerin bir kısmında zekâtın toplanması için özel kurumlar oluşturulmuş, bazılarında ise hem toplanması hem de dağıtılması tek bir kuruma verilmiştir.³⁴ Federal Bölge ve Selangor gibi nispeten zengin eyaletlerde zekât toplamanın özelleştirilmesi ve daha profesyonel hale getirilmesi ile toplanan zekât miktarlarında büyük artışlar görülmüştür.³⁵ Ancak ülke genelinde hem yasal dayanakları hem de kurum ve kuruluşları bakımından eyaletlere göre farklı uygulamalar varlığını sürdürmüştür.³⁶ Wilayah Persekutuan, Putrajaya, Negeri Sembilan, Pahag zekât toplama görevini zekât kurumuna, dağıtımını ise Eyalet İslam Konseyine; Selangor, Sabah, Pulau Pinang, toplama ve dağıtım görevini zekât kurumuna; Sarawak, Terengganu, Kelantan,

³¹ Nik Mustapha bin Hj Nik Hasan, "Zakat in Malaysia-Present and Future Status", *International Journal of Economics, Management and Accounting* 1, no.1 (1987): 52.

³² Ab Rahman, Alias and Omar, "Zakat institution", 37-38.

³³ Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural*, 141.

³⁴ Norazlina Abd Wahab and Abdul Rahim Abdul Rahman, "Efficiency of Zakat Institutions in Malaysia: An Application of Data Envelopment Analysis", *Journal of Economic Cooperation & Development* 33, no.1 (2012): 96.

³⁵ Shawal Kaslam, "Governing Zakat as a Social Institution: the Malaysian Perspective", *Social and Management Research Journal* 6, no:1 (2009): 21-24.

³⁶ Kaslam, "Governing Zakat", 20.

Perlis, Kedah, Perak, Melaka ve Johor ise toplama ve dağıtım görevini Eyalet İslam Konseyine vermiştir.³⁷

Mevcut durum itibariyle Malezya'da zekât anayasal olarak eyalet listesi içinde sayılmış ve diğer dini konularla birlikte sultanların imtiyaz alanına bırakılmıştır. Bu sebeple 14 eyalette 14 ayrı zekât kurumu ve aralarında farklılıklar bulunan 14 ayrı uygulama bulunmaktadır. Geleneksel değerler sebebiyle sultanların imtiyazlarına saygı gösterilmekte ve federal düzeyde merkezi düzenlemeye gidilmemektedir. Her eyalet kendi içinde zekâtı toplamakta ve dağıtmakta, zengin eyaletlerden fakir eyaletlere doğru bir transfer yapılmamaktadır. Zekâtın kamu hukukunu ilgilendiren tarafları olmasına rağmen, ibadet oluşu ağır bastığı için olmalıdır ki konuyla ilgili yasal düzenlemeler sınırlıdır.

3. ZEKÂTIN TOPLANMASI

Malezya'da zekât öteden beri genel ve yaygın olarak kamu kurumları tarafından veya kamu adına toplanmakta ve kamu adına dağıtılmaktadır. Fakat bu uygulamanın sağlam bir hukuki altyapısı bulunmamaktadır. Zekât vermek henüz federal düzeyde kanuni bir zorunluluk haline getirilmiş değildir. Sadece eyalet düzeyinde zekât vermeyenler için, dini görevleri ihmal sebebiyle 10 RM ile 500 RM arasında değişen oranlarda para cezaları ve bazı eyaletlerde 7 gün ila 6 ay arasında değişen hapis cezaları öngörülmüştür.³⁸

Zekât verilmesini teşvik eden bir düzenleme ödenen zekâtın vergi indiriminde kullanılabilmesidir. 1967 tarihli gelir vergisi kanununun 6A bölümü 3. maddesi, zekât veya fitre gibi zorunlu dini ödemeleri yapan kişilerin ödediği miktarları gelir vergisinden düşebilmesine imkân vermiş fakat şirketlerin zekât ödemelerini vergi indiriminde kullanabileceklerine dair bir düzenleme getirmemiştir. Muhtemelen bu kanunun yayınlandığı

³⁷ Ab Rahman, Alias and Omar, "Zakat institution", 39; Asmah Abdul Aziz et al., "Zakat Management of Zakat Institutions in Malaysia", *Global Trends in Financial Crimes in the New Economies* (The 5th International Conference on Financial Criminology (ICFC): 2013), 128-129; Mohamed Izam and Mohamed Yusof, "Zakat Management in Malaysia: Challenges & Prospects" (Lambaga Zakat Selangor: 2013), <http://www.mia.org.my/new/downloads/nbzs/2013/02-zakat-management-in-malaysia.pdf> (Erişim: 28.08.2016).

³⁸ Bk. Aidit bin Ghazali, "Zakat Administration in Malaysia", *The Islamic Voluntary Sector in Southeast Asia*, ed. Mohamed Ariff (Singapore: 1991), 93.

dönemde gündemde olmayan şirketlerin zekâtı konusu zekât konusunda bilinçlenmenin artmasıyla birlikte daha bilinir hale gelip uygulamaya konulunca, onların da ödedikleri zekâtı vergi indiriminde kullanması gündeme gelmiştir. 2005 yılı bütçe konuşmasında zamanın başbakanı Abdullah Bedevi şirketlerin de toplam gelirlerin yüzde 2,5'ünü aşmayacak şekilde, ödeyecekleri zekâtı vergi indiriminde kullanabileceklerini açıklamış³⁹ ve 2005 yılından itibaren kurumlara yüzde 2,5 oranında zekât karşılığında vergi iadesi yapılması yasalaşmıştır.⁴⁰

Özellikle gelirden zekât verilmesinde etkisi olan bir fetva 1997 yılında *National Fatwa Council* (Milli Fetva Konseyi) tarafından gazetede yayımlanmıştır. Fetvada zekât yeterliliğine sahip olanların gelirden zekât vermesinin zorunlu olduğu bildirilmiştir. Daha sonra eyalet bazında Federal Bölge, Selangor ve Melaka müftülükleri de gelirden zekâtın zorunlu olduğunu bildiren fetvalar yayınlamış, Perak müftülüğü ise aksine gelirden zekâtın zorunlu olmadığını bildiren bir fetva yayınlamıştır.⁴¹ Gazetede yayınlanan bir fetvanın o eyalette yaşayan Müslümanlar için bağlayıcı bir kural olduğu⁴² dikkate alındığında son yıllarda gelirden zekât vermenin artışında bu fetvaların da etkisi olduğu düşünülebilir.

Geleneksel olarak en yaygın ödenen fitre olmakla birlikte bir fitrenin değeri az olduğu için fitre girdisi olarak toplanan miktar büyük bir yekûn oluşturmamaktadır. Son yıllarda zekât kurumlarının yaptığı bilgilendirmeler ve profesyonel zekât toplama yöntemleriyle zekât fonunun en büyük kaynağını gelirden maaş kesintisi yoluyla ödenen zekât oluşturmaya başlamıştır.⁴³ Çünkü bu konuda hem yukarıda işaret ettiğimiz fetvalar hem de en açık mallardan biri olan maaş ve ücretler söz konusudur. Ticaret malları, tarımsal ürünler, hayvanlar, madenler ve tasarruflar üzerinden zekât ödeyenlerin sayısı ve ödenen zekâtların miktarı gelirden ödenen zekâta göre oldukça düşük düzeylerde kalmaktadır.⁴⁴

³⁹ <http://www.treasury.gov.my/pdf/budget/speech/bs05.pdf> (Erişim: 05.09.2016).

⁴⁰ Income Tax Act 1967 Section 44 (11A).

⁴¹ Nur Barizah Abu Bakar and Hafiz Majdi Abdul Rashid, "Motivations of Paying Zakat on Income: Evidence from Malaysia", *International Journal of Economics and Finance* 2, no.3 (2010): 78.

⁴² Administration of Islamic Law (Federal Territories) Act 1993, mad. 34(3).

⁴³ Mohd Rodzi Embong, Roshaiza Taha and Mohd Nazli Mohd Nor, "Role of Zakat to Eradicate Poverty in Malaysia", *Jurnal Pengurusan* 39 (2013): 145.

⁴⁴ Kaslam, "Governing Zakat", 26.

Malezya’da zekât temelde üç yöntem kullanılarak toplanmaktadır. Bunların biri zekât toplamak için görevlendirilen memura zekâtın verilmesidir ki bu yöntem geleneksel olarak mektep (pondok) veya cami hocasına zekâtın ödenmesi yönteminin devamı sayılabilir. İkinci yöntem zekâtın, zekât toplamakla görevli olan kurumların açtığı zekât bürolarına, zekât ödeme noktalarına veya yetkilendirilmiş banka gişelerine ödenmesidir. Üçüncüsü ise son zamanlarda yaygınlaşan ve zekât toplamada en yüksek kalemi oluşturan gelirden aylık kesinti olarak zekâtın ödenmesidir.⁴⁵ Malayların daha ziyade maaşlı işlerde çalışması, ödemelerin açık ve şeffaf olması, ödeme yönteminin kolaylığı ve yukarıda zikrettiğimiz gelirden zekât verilmesi gerektiğini bildiren fetvalar, gelir üzerinden ödenen zekâtların açık ara önde olmasının sebepleri olarak görülebilir.

Gelir üzerinden zekât hesaplamada iki yöntem izlenmektedir. Bunlardan birine göre düzenli gelir sahibi olan kişinin yıllık geliri hesaplanır ve yüzde 2,5’u zekât olarak belirlenir ve belirlenen miktar 12 aya bölünerek aylık tahsil edilir. Diğer yöntemde ise yıllık gelirden önce ailenin giderleri düşülür ve geriye kalan gelir, zekât matrahı olarak kabul edilerek yüzde 2,5’u aylık taksitlerle zekât olarak tahsil edilir.⁴⁶ Federal Bölge’de 2014 yılında toplanan zekâtın yüzde 69’u, Selangor’da yüzde 62’si gelir üzerinden ödenirken, ticaretten Federal Bölge’de yüzde 16, Selangor’da yüzde 19, tasarruftan/mevduattan Federal Bölge’de yüzde 4 Selangor’da yüzde 6, servetten/varlıktan her ikisinde de yüzde 8 oranında zekât ödenmiş, altın, gümüş, tarım ürünleri ve hayvanlardan ödenen zekâtlar ise yüzde 1’in altında kalmıştır.⁴⁷ Emekli keseneğinden de kesinti üzerinden periyodik olarak veya emeklilikte toptan zekât tahsili mümkün olmakta ve kişiler ödediği zekâtı birebir gelir vergisinden indirebilmektedir.⁴⁸

1990’lı yıllardan itibaren küresel kriz yılları hariç Malezya’da hem eyalet bazında hem de ülke genelinde toplanan zekât miktarlarında büyük

⁴⁵ Bk. PPZ Laporan Zakat 2014, 43; LZS Annual Report 2014, 12.

⁴⁶ <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf> (Erişim: 24.07.2016).

⁴⁷ PPZ Laporan Zakat, 2014, 75-77.

⁴⁸ Bk. Income Tax Act 1967 Section 6A, 3; <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf> (Erişim: 24.07.2016); Embong, Taha and Mohd Nor, “Role of Zakat”, 145.

artış görülmektedir. Toplanan zekât miktarını artırabilmek için zekât kurumları tarafından halkı ve yetkilileri bilinçlendirici toplantılar düzenlenmekte ve özellikle İslami hassasiyeti olan Bank Islam Malaysia Berhad (Malezya İslam Bankası), Tabung Haji (Hac Fonu) gibi finans kuruluşlarının ve büyük şirketlerin zekâtlarını tam olarak ödemeye teşvik edilmektedir.⁴⁹ Federal Bölge’de şirket ve firmaların zekât ödemeye katılmalarındaki hızlı artış, 2014 yılında zekât veren kişilerin 2013 yılına göre yüzde 14; zekât veren şirket ve firmaların ise yüzde 39 artmasında görülmektedir.⁵⁰ Genel anlamda Malezya’da toplanan zekât miktarının artışında en önemli etkenler, zekât ödemesinde getirilen kolaylıklar, medya yoluyla yapılan tanıtım ve reklamlar, maaştan kesinti yoluyla zekât ödenebilmesi, ödenen zekâtın gelir vergisinden düşülebilmesi ve milli gelirdeki yükseliş olarak zikredilebilir.⁵¹

Malezya eyaletleri içinde toplanan zekât miktarı en yüksek düzeyde seyreden Selangor’da 1991 yılında toplanan zekât 7,5 milyon RM iken 2014’te 582,2 milyon RM’ye ulaşmıştır.⁵² Federal Bölge’de toplanan zekât ise 1991 yılında bulunduğu 14,6 milyon RM’den 2014 yılında 532,9 milyon RM’ye, 2015’te ise 557,6 milyon RM’ye ulaşmıştır.⁵³ 2004-2014 yılları arasında toplanan zekât miktarı her yıl ortalama yüzde 20 artmış, zekât ödeyenlerin sayısı ise ortalama yüzde 12 artmıştır.⁵⁴ Bütün Malezya’da ise 2008 yılından 2012 yılına kadar toplanan zekât miktarı yıllık ortalama yüzde 10 artmıştır ve 2012 yılında toplam 1.927 milyon RM’ye ulaşmıştır.⁵⁵ Ülke genelinde zekât ödeyenlerin sayısı son 20 yılda hızla artmış olmakla birlikte hala potansiyel olarak zekât ödeyebilecek olanların önemli bir bölümünün zekât ödemediği anlaşılmaktadır.

⁴⁹ Kaslam, “Governing Zakat”, 25.

⁵⁰ PPZ Laporan Zakat 2014, 44.

⁵¹ Embong, Taha and Mohd Nor, “Role of Zakat”, 145; Zekât toplama ve dağıtım istatistikleri ile zekât kurumlarının etkinlikleri için bk. Federal Bölge için her yıl yayımlanan “PPZ Laporan Zakat”, Selangor için “MAIS LZS Laporan Pengurusan Zakat Selangor (Annual Report)”.

⁵² Wan Marhaini Wan Ahmad, “Zakat investment in Malaysia: a Study of Contemporary Policy and Practice in Relation to Shari’a” (doktora tezi, Edinburg University, 2012), 325-329; Annual Report, LZS, 2014, 10-11.

⁵³ Wan Ahmad. *Zakat Investment in Malaysia*, 325-329; PPZ Laporan Zakat 2015, 3.

⁵⁴ PPZ Laporan Zakat 2014, 45.

⁵⁵ PPZ Laporan Zakat 2014, 74.

2014 ve 2015 yılı zekât raporları istatistiki verilerine göre bütün eyaletlerde zekât gelirlerinde en yüksek pay gelir zekâtına aittir. Federal Bölge’de 2014’te zekâtın yüzde 70’i; 2015’te yüzde 69’u gelirden, yani maaş ücret gelirlerinden ödenmiştir. Gelirden sonra zekâta en yüksek katkı 2014 ve 2015 yılında yüzde 16 ile ticari zekât, üçüncü sırada 2014 yılında yüzde 8, 2015 yılında yüzde 7 olan gayrimenkul zekâtı, ardından 2014 yılında yüzde 4,5; 2015 yılında yüzde 6 oranıyla mevduat/servet zekâtı gelmektedir. Altın, hisse senedi, emeklilik keseneği, zirai mahsuller ve hayvanlar gibi diğer zekât kaynaklarından toplanan miktarlar genel olarak yüzde 1’in altında kalmaktadır.⁵⁶

Zekât toplamada yenilikçi yaklaşımların öncüsü olan Federal Bölge Zekât Toplama Merkezi (PPZ=Pusat Pungutan Zakat) ve Selangor Zekât Kurumu (LZS=Lambaga Zakat Selangor) zekât ödemede çok sayıda alternatif sunmakta ve modern ödeme yöntemlerin kullanılmasına imkân vermektedir. En çok ve en yaygın kullanılan ödeme yöntemi maaştan doğrudan zekâtın kesilmesi yöntemidir. İkinci en yaygın kullanılan yöntem şehrin birçok noktasında bulunan zekât gişelerinde nakit, çek, İslami kredi kartı ve banka kartı kullanılarak zekâtın ödenmesidir. Bunların dışında, internet üzerinden online olarak, internet bankacılığı, telefon bankacılığı ve ATM’ler kullanılarak, postane gişelerinden ve bazı merkezi yerlere yerleştirilmiş olan kiosk makinelerinden ve sms-zekat uygulamasından zekat ödenebilmektedir.⁵⁷ 2012 yılında Federal Bölge’de zekâtın yüzde 55’i maaştan kesinti, yüzde 39’u gişelerden ödeme; 2014 yılında Selangor’da yüzde 44’ü maaştan kesinti, yüzde 32’si gişeden ödeme yoluyla toplanmıştır.⁵⁸

2013 ile 2014yılları arasında ödeme yöntemleri bakımından değişim incelendiğinde zekât vermek isteyen kişilerin özel olarak vakit ayırmak gereken yöntemlerinden uzaklaşarak ya hiç el değmeden veya istediği bir zamanda ve istediği bir mekânda bilgisayarın veya cep telefonunun birkaç tuşuna basarak ödeme yapabileceği yöntemlere yöneldiği gö-

⁵⁶ Bk. PPZ Laporan Zakat 2014, 75-85; PPZ Laporan Zakat 2015, 2.

⁵⁷ Mohammed B Yusoff and Sorfina Densumite, “Zakat Distribution and Growth in the Federal Territory of Malaysia”, *Journal of Economics and Behavioral Studies* 4, no.8 (2012): 450-451.

⁵⁸ Bk. PPZ Laporan Zakat 2014, 118; LZS Annual Report 2015, 12.

rılmaktadır. Bu sebeple bir tür otomatik ödeme sayılabilecek maaştan kesinti, bütün eyaletlerde en çok tercih edilen ödeme yöntemi olurken⁵⁹ PPZ'nin internet portalı üzerinden ödeme yüzde 44, MyEG (e-devlet) üzerinden ödeme yüzde 47 artmıştır.⁶⁰ Bu şekilde zekât ödemelerinin elektronik ortama kayması zekât vermeyi kolaylaştırmış, zekât toplama harcamalarının azalmasına, toplanan zekât miktarının artmasına ve sonuç olarak ihtiyaç sahiplerine ödenen miktarın da artmasına katkı sağlamıştır.

4. ZEKÂTIN DAĞITILMASI

Kur'an-ı Kerim'de zekâtın verileceği guruplar *fukarâ* (fakirler), *mesâkîn* (miskinler), *âmilîn* (zekât memurları), *müellefe-i kulûb* (kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler), *rikâb* (köleler), *ğârimîn* (borçlular), *fisebülillâh* (Allah yolunda) ve *ibnissebîl* (yolcu) olmak üzere sekiz sınıf olarak sayılmıştır (et-Tevbe 9/60). Kur'an-ı Kerimde öncelik verildiği gibi fakir ve miskine öncelik verilmesi gerektiğini ifade edenler olmakla birlikte⁶¹ bu gurupların her birine, bir kaçına veya sadece birine ihtiyaç durumuna göre değişen oranlarda ve miktarlarda zekât verilebileceği, istisnai görüşler dışında, hemen hemen üzerinde ittifak edilmiş bir husustur. Âmil sınıfından zekât işlerinde görevlendirilen kimselere ödenecek payın en fazla ne kadar olabileceği konusunda ihtilaf edilmiş, ahlaki olarak 1/8'i geçmemesinin uygun olacağı belirtilmiş ise de, asıl olanın 1/8'den az veya çok olması değil zekât memuruna statüsüne uygun ücret ve maaşın ödenmesi olduğu tercih edilmiştir.⁶² Zekâtın bir aracı kurum vasıtasıyla toplanıp dağıtılması uygun olduğu gibi prensip olarak doğrudan müstahakkına ödenmesi de caiz görülmüştür.

Malezya'da zekât dağıtımında eyaletlere göre değişen ve bazen yıllara göre farklılık gösterebilen yöntemlerin uygulandığı görülmekte ve genel olarak zekâtın dağıtımında bazı esaslar gözetilmektedir. Bunların en önemlileri *istiab* yani zekât verirken sekiz sınıfın her birini gözetme, *had alkifayah*⁶³ zekâtı temel ihtiyaçları karşılayacak oranda verme, *khususiah* ön-

⁵⁹ PPZ Raporan Zakat 2014, 75-85.

⁶⁰ PPZ Raporan Zakat 2014, 43.

⁶¹ Bk. Kardâvî, *Fihu'z-zekât*, 2: 544; Akyüz, *İbadetler İlmihali*, 4: 67-68.

⁶² Bk. Kardâvî, *Fihu'z-zekât*, 2: 590; Akyüz, *İbadetler İlmihali*, 4: 49.

⁶³ http://www.maj.gov.my/?page_id=403 (Erişim: 24.07.2016).

celik ve miktarı ihtiyaca göre belirleme, *istiqlal* zekât malını ayrı tutma, *iqti-sad* ise zekât malını verimli kullanmadır.⁶⁴ Bu esaslar çerçevesinde her bir eyalette yedi veya sekiz sınıfa değişen oranlarda zekât dağıtılmakta fakat bazı eyaletlerde *rikâb* (köleler) sınıfına zekât tahsis edilmemektedir.⁶⁵

Eyaletlerden 2014 yılı zekât dağıtım verileri yayınlanmış olanlar incelendiğinde şu hususlar dikkati çekmektedir:

- 1) Eyaletlerin büyük çoğunluğunda fakir ve miskin sınıflarına en fazla zekât ödenmekte ve bunların çoğunluğunda da miskin sınıfına daha fazla ödeme yapılmaktadır.
- 2) *Fisebîlillâh* sınıfından bütün eyaletlerde yüksek oranda zekât ödemesi yapılmakta, Pahang ve Sarawak eyaletlerinde *fisebîlillâh* sınıfından, fakir ve miskin sınıflarına ödenenden daha fazla zekât verilmektedir.
- 3) Âmil sınıfına ödenen zekâtın ortalama oranı yüzde 10 civarında iken, bu oran Kedah'ta yüzde 6 ile en düşük, Terengganu'de yüzde 17,5 ile en yüksek olarak gerçekleşmiştir.
- 4) *Rikâb* sınıfından Selangor, Terengganu, Pahang, Negeri Sembilan, Melaka eyaletlerinde zekât dağıtımı yapılmışken, Federal Bölge, Kedah, Pulau Pinang, Sabah ve Sarawak eyaletlerinde yapılmamıştır.
- 5) *Rikâb* sınıfında ödeme Negeri Sembilan'da yüzde 20'ye kadar çıkmış olsa da *rikâb*, *ğârimîn* ve *ibnissebîl* gurupları eyaletlere göre değişen oran ve sıralamada en düşük zekât ödenen guruplar olmuştur.⁶⁶

Zekât dağıtımında altı temel ihtiyaç alanı değerlendirilmektedir. Bunlar barınak, gıda, eğitim, sağlık, giyim ve ulaşımdır.⁶⁷ Zekât görevlilerinin payı dışında her bir guruba zekât verilirken bu temel ihtiyaç alanları gözetilir. İhtiyacın aynî veya nakdî karşılanması maslahata göre devletin

⁶⁴ Bk. <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf> (Erişim: 24.07.2016).

⁶⁵ Farah Aida Ahmad Nadzri, Rashidah AbdRahman and Normah Omar. "Zakat and Poverty Alleviation: Roles of Zakat Institutions in Malaysia", *International Journal of Arts and Commerce* 1, no. 7 (2012): 68.

⁶⁶ PPZ Laporan Zakat 2014, 75-85, 109. Ayrıca bk. PPZ ve LZS yıllık raporlar.

⁶⁷ Embong, Taha and Mohd Nor, "Role of Zakat", 143.

yetkisindedir. Zekâtın sarf yerlerini bildiren ayette ilk dört sınıfın aidiyet bildiren ve temlike işaret eden *lâm* harfiyle, son dört sınıfın ise “alanında, konusunda, hakkında” gibi anlamlara gelen *fi* harfiyle ifade edilmesine dikkat çekilmekte ve özellikle son dört gurup için temlikin şart olmadığı ifade edilmektedir.⁶⁸ Nitekim Malezya’da hem temlikin geniş yorumlanması hem de temlik içermeyen zekât harcamaları görülmektedir. Bu manada *müellefe-i kulûb* için barınak, gıda yardımı, sağlık desteği, dini eğitim, beceri eğitimi gibi dolaylı temlik uygulamaları işletilmektedir. *Fisebülillâh* sınıfından, cami ve okul tamirâtı ve bakımı, kadın sığınma evi, kimsesiz çocuk ve yaşlılar için bakımevi, yurt, kitap basımı ve her türlü tebliğ faaliyetleri finanse edilebilmektedir.⁶⁹

Malezya’da zekât dağıtımında eyaletlere göre farklı anlayışlar ve uygulamalar olsa bile ortak noktalar göz önüne alınarak yapılmış bir çalışmadan yaptığımız özetlemeye göre sekiz sınıfın her biri için yapılabilecek ödeme kalemleri kısaca şöyle ifade edilebilir.

- 1) *Fukarâ* (fakirler) ve *Mesâkîn* (miskinler) sınıfından, yeteneği veya becerisi olanlara iş kurmaları için sermaye, çalışmaya-
cak durumda olanlara aylık veya yıllık maaş, evsiz düşkü-
nler için ev inşası veya tamiri, fakir Müslüman öğrencilere
burs amacıyla harcama yapılabilir.
- 2) *Âmilîn* (zekât memurları) sınıfından, zekâtın toplanması,
muhafazası ve dağıtımı için gereken bütün harcamalar yapı-
labilir.
- 3) *Müellefe-i kulûb* sınıfından, onlar için kurulmuş olan *müellef*
vakfı’nın giderleri karşılandığı gibi gayrimüslimler arasında
yaşayan *müellefler* için cami inşa edilebilir, gayrimüslim bir
ülkede eğitim gören Müslüman öğrencilere burs verilebilir,
gayrimüslimlerin baskısı altında veya çatışma bölgelerinde
yaşayan veya bağımsızlık için mücadele eden Müslümanlara
destek verilebilir.
- 4) *Rikâb* sınıfından, İslami faaliyetleri sebebiyle tutuklanıp
hapse giren Müslümanların serbest bırakılması için, işveren

⁶⁸ Bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-ğayb*, (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsî’l-Arabî, 1420h), 16: 87; Muvaffakuddîn İbn Kudâme, *el-Muğnî*, (Kahire: 1968), 2: 500; Kardâvî, *Fihu’z-Zekât*, 2: 612-615.

⁶⁹ Bk. PPZ Laporan Zakat 1999-2000, 103.

baskısı altında çalışan kadınların kurtarılması için, gayrimüslim bir yönetimden bağımsızlığını kazanmak için mücadele edenler için harcama yapılabilir.

- 5) *Ġārimîn* sınıfından, temel ihtiyaçları için borçlanmış ve ödeme güçlüğüne düşmüş olanların borçları ödenebilir, yangın, sel, hırsızlık gibi afetlerden mağdur olanlara destek verilebilir.
- 6) *Fîsebillâh* sınıfından, Gayrimüslimlerle savaş halinde bulunan Müslümanlara, İslami basın ve yayın faaliyetlerine, başarılı öğrencilere yardım edilebilir.
- 7) *İbnissebil* sınıfından, ülke dışında eğitim görecektik öğrencilere burs verilebilir, dilenci ve evsizlerin ortadan kaldırılması için yapılacak projeler finanse edilebilir, sokak çocukları koruma altına alınabilir, malını kaybeden tüccara destek verilebilir, inançları sebebiyle ülkelerinden sürülen Müslümanlara yardım edilebilir.⁷⁰

Genellikle ilk akla geldiği gibi âmil sınıfından sadece zekât memurlarının maaşları değil zekâtın toplanması ve dağıtılması için yapılan tüm masraflar ödenir. Bu manada zekâtın toplanmasında, dağıtılmasında, korunmasında, ölçülmesinde, hesaplanmasında, muhasebesinde, yazışmalarında, zekât alacakların araştırılması ve soruşturulmasında, organizasyonun yönetiminde görev alanlara yaptıkları işe uygun maaş veya ücret ödendiği gibi⁷¹ zekât toplamak ve dağıtmak için kurulmuş olan kurumların bütün giderleri de âmil sınıfından ödenir. Zekât toplamayı özelleştiren Federal bölge bu hizmeti toplanan zekâtın 1/8'i (yüzde 12,5) karşılığında yaptırmakta ve bu oran bütün giderleri karşıladığı gibi kurumun bağlı olduğu *Yayasan Taqwa* (Takva Vakfı) vasıtasıyla ciddi oranda hayır yapabilmesine imkân vermektedir.⁷² Diğer eyaletlerde âmil sınıfına verilen zekât miktarı yüzde 6 ile yüzde 17,5 arasında değişmektedir.⁷³

⁷⁰ Haron, et al., "Zakat for Asnafs", 127.

⁷¹ Kardâvî, *Fihu'z-Zekât*, 2: 579-590; Yusoff and Densumite. "Zakat Distribution", 451; <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf> (Erişim: 24.07.2016).

⁷² PPZ Laporan Zakat 2014, 68.

⁷³ PPZ Laporan Zakat 2014, 75-85.

2012 yılı verilerine göre Federal Bölge’de *fukarâ* ve *mesâkîn* sınıflarına yüzde 23’erden toplam yüzde 46; *fisebillillâh* sınıfına yaklaşık yüzde 40; *âmilîn* sınıfına yüzde 11,3; *müellef* sınıfına yüzde 2,7; *ğârimîn* sınıfına, yüzde 1,5 ve *ibnissebîl* sınıfına yüzde 0,9 zekât dağıtılmış, *rikâb* sınıfından ise zekât dağıtılmıştır.⁷⁴ Aynı yılın Selangor zekât kurumu verilerine göre fakir sınıftan yüzde 24, *miskîn* sınıfından yüzde 11 toplam yüzde 35, *âmil* sınıfına yüzde 14, *müellef* sınıfına yüzde 6, *rikâb* sınıfına yüzde 2, *ğârimîn* sınıfına yüzde 8, *fisebillillâh* sınıfına yüzde 35, *ibnissebîl* sınıfına ise yüzde 0,5 zekât ödenmiştir.⁷⁵

Federal bölgede zekât dağıtımını yapılan başlıklar arasında mesleki eğitim merkezleri açma, beceri kursları düzenleme, iş kurmak isteyenlere yardım etme gibi ihtiyaç sahibinin kendi imkânlarıyla geçimini sağlayabilmesi yönünde çalışmalar yapılmakla birlikte aylık veya yıllık doğrudan ödemeler önceliğini korumaktadır.⁷⁶ Yaşlı ve engelli olup çalışma imkânı olmayanlar için doğrudan ödemeler zorunlu görülebilir. Fakat çalışabilecek durumda olana yapılacak periyodik yardım kişiyi tembelleğe sevk edebilir, zekâta bağımlı hale getirebilir. Bu sebeple çalışabilecek durumda olanların istihdamının veya bir meslek sahibi olarak iş kurmasının öncelikli olarak değerlendirilmesi ve bu kişilerin zekâtle desteklendikten sonra kendi geçimini sağladığı gibi zamanla zekât verecek duruma gelmesi hedeflenmelidir.⁷⁷

5. SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER

Malezya’da kamusal zekât uygulaması son yıllarda giderek etkinliğini artırmakta ve İslam dünyasına modern, güncel uygulama örnekleri sunmaktadır. Fakat bu uygulamanın başarısını olumsuz etkileyen genel yani bütün İslam dünyası için söz konusu edilebilecek ve özel Malezya’nın kendi içinde bulunduğu şartlardan kaynaklanan bazı sebepleri bulunmaktadır. Biz bunları fikhî altyapı sorunları, mer’î hukuktan kaynaklanan sorunlar, bilgi ve bilinç eksikliği ve etkin uygulama eksikliği başlıkları altında değerlendireceğiz.

⁷⁴ PPZ Laporan Zakat 2014, 109.

⁷⁵ LZS Laporan Tahunan 2013, 76.

⁷⁶ Bk. PPZ Laporan Zakat 2013, 12.

⁷⁷ Nadzri, AbdRahman and Omar, “Zakat and Poverty”, 65.

5.1. Fikhî Altyapı

Kur'an-ı Kerim zekât vermeyi emretmekle beraber, hangi mallardan ne oranda zekât verileceği konusundaki düzenlemeyi Hz. Peygamber'e bırakmış ve Hz. Peygamber, kendi döneminde bulunan mallardan dönemin şartlarına göre zenginlik ölçülerini ve zekât oranlarını açıklamıştır. Hz. Peygamber'in Peygamberliğinin yanında bir devlet başkanı olarak zekâtle ilgili yaptığı ta'lîlî düzenlemeler bu alanda devlet başkanının yetki ve sorumluluklarına işaret etmektedir. Klasik fakihler Hz. Peygamber dönemindeki uygulamaları esas alarak kendi dönemlerinin şartlarına göre konuyu açıklamışlardır. İslam fikhında kamu maliyesinin önemli bir unsuru olan zekât bir ibadet olarak, bu ibadeti yerine getiren Müslümanı etkilediği gibi, zekâttan pay alan kişi ve gurupları, vergi sistemini, kamu maliyesini, ekonomik dengeleri ve genel anlamda devlet politikalarını da etkilemektedir. Bu sebeple İslam devletinin zekâtle ilgili yetki, sorumluluk ve görevlerinin güncellenmesi gerekmektedir. Daha önceki örnekleri geliştirilerek, geniş katımlı zekât şuraları toplanmalı ve muallel zekât hükümlerinin illetleri yeniden değerlendirilmeli, güncel bir zekât kurumunun özellikleri belirlenmelidir. Şura kararları İslami yönetimler için zekâtle ilgili yasal düzenlemelerin altyapısını oluşturmalıdır.

Zekât konusunda en fazla güncelleme ihtiyacı nisap miktarı⁷⁸ ve zekâta tâbî olan mallar konularında gündeme gelmekte fakat nasıldaki belirleyici ifadeler sebebiyle ikna edici sonuçlara ulaşılamamaktadır. Hz. Peygamber döneminde bir ailenin yıllık geçim standardı olarak değerleri birbirine yakın olduğu ifade edilen 20 miskal altın, 200 dirhem gümüş, 40 koyun, 30 sığır, 5 deve gibi nisap ölçüleri zamanla değer olarak birbirinden çok uzaklaşmış ve özellikle o zaman para yerine kullanılan altın ve gümüşün değeri değişmiştir.⁷⁹ Günümüzde parasal nisap ölçüsü olarak gümüşü kabul eden bir iki Müslüman ülke bulunsa bile⁸⁰ çoğunlukla altın nisabı

⁷⁸ Bk. Yunus Vehbi Yavuz, "Hz. Peygamber Dönemi Hayat Standartlarında Belirlenen Klasik Ölçüler Dikkate Alınarak Zekât Nisabının ve Fitre Miktarının Çağdaş Parasal Değerinin Belirlenmesi", *Zekât Nisabı ve Fitre Miktarının Çağdaş Parasal Değeri*, ed. Yunus Vehbi Yavuz, (Bursa: 2006), 89; Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural*, 182-185.

⁷⁹ Bk. H. İbrahim Acar, "Zekâtın Önemi, Temel İhtiyaçlar ve Nisap Miktarıyla İlgili Değerlendirmeler", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 18 (2011): 137-138. Ahmet Tabakoğlu, "Zekât ve Gelir Dağılımı", *Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Kur'an ve Sünnette Zekât*, ed. Bedrettin Çetiner (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008), 145-146; *İlmihal*, I, 434.

⁸⁰ Cici, "Günümüzde İslam", 256.

esas alınmakta ve bu ölçüler ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre farklılaşan yoksulluk sınırıyla⁸¹ uyuşmamaktadır.⁸² Sorunun çözümü için çeşitli öneriler sunulmakla birlikte⁸³ arkasında geniş kabul gören bir dinî otorite bulunmayan içtihadî yaklaşımların hayata yansımaları oldukça zor olmaktadır.

Zekâta tabi mallar Hz. Peygamber tarafından belirlenmiş ve müçtehitler tarafından kurallara bağlanmıştır. Ancak içtihadın sürekliliği kesintiye uğradığı için sanayileşen tarımsal ve hayvansal üretim, büyük ve çok uluslu şirketlerin sahip olduğu yer altı zenginlikleri gibi konularda geniş mutabakata dayalı içtihatlar ihtiyacı bulunmaktadır. Bu çerçevede Malezya bağlamında geleneksel olarak sadece çeltik çiftçilerinin zekâta tabi tutulması, sonradan ortaya çıkan ve üreticileri görece daha zengin olan palmye yağı, kauçuk, kakao ve kalay madeninin zekâta dâhil edilmemesi eleştirilmiştir⁸⁴ ve adil bir zekât sistemi için bütün üretim alanlarının ve zenginlik kaynaklarının zekâta tabi kılınmaları gerektiği vurgulanmıştır.⁸⁵ Aynı anlayış sebebiyle Malezya’da zekâtın büyük bölümünün çiftçi ve memurlardan toplandığı, ticaret ve sanayiden toplanan zekât yüzde 10’u geçmediği dile getirilmiş ve bu sebeple zekâtın amacı doğrultusunda tam olarak zenginden fakire doğru bir gelir transferi sağlamadığına dikkat çekilmiştir.⁸⁶

Tarım ürünlerinin zekâtında eskiden sadece emekle sulama zekât nispetinden hesaba katılmışken sonradan ortaya çıkan mazot, gübre, işçilik, ilaçlama gibi ilave masrafların zekâta etkisi ihtilafa sebep olmuştur. Bu ihtilaf adil bir çözüme kavuşturulmalı ve zekât brüt üretim üzerinden değil, net üretim üzerinden hesaplanmalıdır. Geleneksel uygulamalarda arazide kiracı olan, üretim için masraf etmek zorunda kalan fakir çiftçilerden

⁸¹ Bk. https://en.wikipedia.org/wiki/Poverty_threshold (Erişim: 09.09.2016).

⁸² Türk-İş tarafından Temmuz 2016 için yayınlanan 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 4461 TL, açlık sınırı ise 1369 TL’dir. Bk. http://www.teksif.org.tr/temmuz-2016-acilik-ve-yoksulluk-siniri-1370-tl-icerik_10248-1.html (Erişim: 10.09.2016).

⁸³ Bk. Mehmet Erdoğan, “Zekât Nisabının Amacı Dikkate Alınarak Günümüz Hayat Standartlarına Göre Yeniden Belirlenmesi”, *Zekât Nisabı ve Fitre Miktarının Çağdaş Parasal Değeri*, ed. Yunus Vehbi Yavuz, (Bursa: 2006):159-168.

⁸⁴ Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural*, 141, 162, 165.

⁸⁵ Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural*, 185-186.

⁸⁶ <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf> (Erişim: 24.07.2016).

öşür alınması gibi zekâtın amacına uygun olmayan örnekler görülmüştür.⁸⁷

Fıkhî altyapı olarak gözden geçirilmesi gereken bir diğer husus zekâtın toplanması ve dağıtılmasıyla ilgili klasik görüşlerdir. Özellikle para ve ticaret mallarının bâtinî mal sayılmasının ve dağıtım guruplarını ifade eden *müellefe-i kulûb*, köleler, borçlular, *fisebîlillâh* ve *ibnissebîl* kavramlarının günümüz açısından yeniden değerlendirmesi gereklidir. Aksi takdirde büyük uygulama farkları ortaya çıkabilir ve zekât uygulamasında keyfiliğe ve amaçlardan uzaklaşmaya sebep olabilir. Nitekim tarladaki tahıl zahir mal sayılmış ve öşrü hasat mevsiminde vergi memuru tarafından zorunlu olarak tahsil edilmiştir. Günümüzde maaş ve ücretler, bankalardaki mevduatlar fonlardaki birikimler, hisse senetleri, gayrimenkuller ve ticaret malları zahir mallar haline gelmiştir. *Müellef* payının harcama alanları son derece esnek ve siyasi kararlara bağlı görünmektedir. Köle bulunmadığı halde bu fasıldan baskı altındaki Müslümanlara ödemeler yapılmaktadır. Hangi borçlulara zekât verilebileceği, *fisebîlillâh* ve *ibnissebîl* fasıllarının sınırları belirsizlik içermekte ve farklı yorumlara konu olmaktadır. Devlet olarak zekâtın uygulamaya konulacağı bir ülkede istismar ve spekülasyonları önlemek için zekât konusundaki belirsizliklerin meşru fıkhî hükümlerle açıklığa kavuşturulması önem taşımaktadır.

Malezya uygulamasında örnek olarak 150gr altın için zekât hesabı Federal Bölge için 620,55 RM, Selangor için 505,05 RM, Pahang için ise 491,21 RM'dir.⁸⁸ Diğer bir örnek, örfî olarak kadınların altın takılarından zekâttan muaf tutulacak miktar Federal Bölge'de 150 gram, Selangor'da 800 gram, Johor'da ve Terengganu'da 850 gram, Melaka'da 5,000 RM karşılığıdır. Kelantan'da böyle bir alt sınır belirlenmemiştir.⁸⁹ Tahılda nisap sınırı olan beş *vesk*⁹⁰ Kedah'ta 480 *gantang*⁹¹, Perak'ta 363 *gantang*, Terengganu ve Kelantan'da ise 375 *gantang* olarak kabul edilmektedir.⁹² Özellikle

⁸⁷ Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural*, 187-188.

⁸⁸ PPZ Laporan Zakat 2014, 95.

⁸⁹ PPZ Laporan Zakat 2014, 96.

⁹⁰ Hz. Peygamber devrinde Medine'de kullanılan katı madde ölççeği, ykl. 165 lt, 122,4 kg.

⁹¹ Hububat ölçmek için kullanılan bir ölçü, kile, 1 *gantang* yaklaşık 4.54 litre

⁹² Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural*, 141.

maaş ücret gibi gelirlerden zekâtın gerekip gerekmediği hususunda eyaletler arasında ihtilaf vardır.⁹³

5.2. Hukuki Altyapı

Malezya zekât uygulamasına genel olarak değerlendirildiğinde hukukî açıdan şu hususlar dikkati çekmektedir:

- 1) Zekât uygulamasında eyaletler arasında birlik bulunmadığı için vatandaşlar arasında çelişki ve tutarsızlık kaygısının ortaya çıkması kaçınılmazdır.
- 2) Eyaletler arasındaki gelişmişlik farkına rağmen fakir eyaletlere zekât transferi yapılmaması zekâtın anlamına aykırı görülebilir.
- 3) Zekât bir kamu müessesesi olmasına ve devletin icraatlarıyla yakından ilgili olmasına rağmen Anayasal olarak federal hükümetin veya eyalet hükümetlerin zekât uygulamalarına müdahale edememesi zekâtın amaçlarının gerçekleşmesini zorlaştırabilir.
- 4) Geleneksel sultanların Anayasal imtiyazları sebebiyle zekât konusunda merkezi düzenlemeler yapılamaması genel anlamda zekât uygulamalarını olumsuz etkilemektedir.
- 5) Yasal altyapısı yeterince açık olmayan zekât uygulamaları istismar iddialarına kapı aralamaktadır.

Malezya anayasasına göre ülke 14 eyaletten oluşan bir federasyondur. Anayasada İslam dini ile ilgili meseleler eyalet meselesi olarak listelenmiş ve eyalet sultanlarının, sultanı olmayan eyaletlerde *raja* (eyalet valisi) denilen yöneticilerin imtiyaz alanına bırakılmıştır. Eyaletlerde sultana veya rajaya bağlı Eyalet İslam Konseyleri zekâtın toplanması ve dağıtılması görevini de yapar. Fakat yukarıda zikrettiğimiz gibi bazı eyaletlerde zekât toplama ve dağıtma işlerinde özelleştirmeler yapılmış ve bazı eyaletlerde toplama ve dağıtma işleri birbirinden ayrılmıştır. Zekâtı zorunlu kılan veya nasıl toplanıp dağıtılacağını açıklayan federal bir kanun yoktur. Oysa zekât bir devlet kurumu olarak uygulamaya konulduğunda hukuki alt yapısı çok önem kazanmakta, bütün ülkede geçerli, zekâtla ilgili bütün

---

⁹³ Abu Bakar and Abdul Rashid. "Motivations of paying ", 78.

aşamaların yasal olarak açıkça düzenlendiği bir zekât kanununa ihtiyaç duyulmaktadır.

Malezya gibi federal bir devlette zekâtın diğer din işleriyle birlikte anayasal olarak eyalet meselesi olması ve sultanların yetkisine bırakılması kurumsal ve merkezi bir zekât uygulaması önündeki en önemli engeldir.⁹⁴ Bir kamu hukuku alanı olarak vergi federal sivil hukukla düzenlenirken, vergi indirimine konu olan ve devletin sosyal güvenlik, işsizlik, istihdam, öncelikle desteklenmesi gereken kesimler gibi merkezi politikalarını yakından ilgilendiren zekâtın yetersiz hukuki altyapısı olan bir eyalet meselesi olarak bırakılmasının sorunlara yol açabileceği aşikârdır. Her eyaletin ayrı İslam Konseyleri ve müftüleri bulunduğu için yukarıda bazı örneklerini zikrettiğimiz gibi, zekât nisabının belirlenmesinde, zekâtın toplanma usullerinde, zekâta tabi olan mallarda ve şirketlerin zekâtının hesaplanmasında eyaletlere göre farklılıklar bulunmaktadır.⁹⁵ Aynı ülke içindeki farklılıklar güven ve adalet duygularını zedelemektedir.

Ticari kurumlar için 2005 yılından itibaren getirilmiş olan kısmî vergi indirimi özellikle ulusal bir zekât hesaplama sistemini gerekli hale getirmiştir.⁹⁶ Çünkü şirketlerin birden çok eyalette kuruluşları bulunabilmektedir. Fakat şirket ve firma gibi tüzel kişilere kısmi vergi indirimi getirilmiş olması zekât ödemeyi teşvik etmemekte ve Müslümanlara ait ticari kurumlara ilave bir yük getirmektedir. Aynı ülkede Müslümanlara ait kurumlar hem zekât hem de vergi öderken gayrimüslimlerin sadece vergi ödemesi rekabet şartlarına da uygun değildir. Bu sebeple kurumların ödedikleri zekât miktarını artırmak ve ticari alanda adaletli vergilendirme yapmak için kurumlara da ödedikleri zekât karşılığında tam vergi iadesi sağlanması uygun olacaktır.⁹⁷

5.3. Bilgi ve Bilinç

⁹⁴ Hasan, "Zakat in Malaysia", 65.

⁹⁵ Hasan, "Zakat in Malaysia", 65-66; Abdul Rahim Abdul Rahman, "Pre-requisites for Effective Integration of Zakah into Mainstream Islamic Financial System in Malaysia", *Islamic Economic Studies* 14, no.1&2 (2007): 66 vd.

⁹⁶ Nur Barizah Abu Bakar, "A Zakat Accounting Standard (ZAS) for Malaysian Companies", *American Journal of Islamic Social Sciences* 24, no. 4 (2007): 74-92; Hj Musa bin Othman, "Zakat and Tax Treatment", *National Business Symposium*, 08.10.2013, <http://www.mia.org.my/new/downloads/nbzs/2013/03-Zakat-And-Tax-Treatment.pdf> (Erişim: 06.08.2016).

⁹⁷ Abdul Rahman, "Pre-requisites", 94.

Malezya genelinde zekât konusunda halkın bilgi ve bilinç eksikliği bulunmakta ve bunun tarihi gerekçeleri bulunmaktadır. Şafii mezhebine mensup Malay halkı mezhep görüşleri doğrultusunda bir tür baş/beden vergisi olan fitreyi farz bir görev olarak ödeyegelmişlerdir. Sömürge baskısının sürdüğü uzun yıllar boyunca zekât olarak ödenen ise 5 *vesk* sınırını aşan çeltiğin öşrü olmuştur. Sonradan ortaya çıkan tarımsal zenginlik kaynakları yeni içtihatlar gerektirdiği için zekâta konu edilmemiştir. Şehirleşmenin artışıyla birlikte çeltik öşrü de ortadan kalktığı için zamanla çoğu Malay'ın zihninde zekât denildiğinde sadece fitre ortaya çıkmıştır. Bu durumun etkisi 2000'li yıllara kadar azalarak devam etmiştir. 1980'lerde toplanan zekâtın yüzde 80 kadarı fitre iken⁹⁸ 1990'lardan itibaren merkezi eyaletlerde toplanan zekât içinde fitrenin oranı yüzde 50'nin altına düşmüş, Sabah ve Sarawak eyaletlerinde 2000 yılında hala toplanan zekât içinde fitrenin oranı daha yüksek çıkmıştır.⁹⁹ Günümüzde bütün eyaletlerde toplanan zekâtın fitreye oranı kat kat fazladır. 2014 yılında toplanan zekâtlar içinde fitrenin oranı eyaletlere göre en yüksek Sabah'ta yüzde 16, en düşük Federal Bölge'de yüzde 1,4 olarak gerçekleşmiş diğer eyaletlerde ortalama yüzde 5'lerde kalmıştır.¹⁰⁰

Zekât konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri zekât kurumunun başarısı için çok önemlidir. Zekâtın toplanması ve dağıtımında çalışan bütün personel eğitime alınarak yeterli dini bilgi ve profesyonel görev bilinci ile donatılmalı veya bu açıdan hazır olanlar arasından seçilmelidir. Donanımlı zekât görevlileri tarafından kamu ve özel işyerleri ziyaret edilerek mükellefler, maaş üzerinden nasıl zekât ödeneceği konusunda, sanayi, ticaret ve finans kurumları kurumsal zekâtın hesaplanması, ödenmesi konusunda bilgilendirilmelidir. Zekât konusunda bilgi ve bilincin bütün halka yayılması için zekât eğitimi ilkokuldan itibaren İslami eğitimin bir parçası olarak verilmeli ve halkın zekât konusunda eğitimi için medya planlı bir şekilde kullanılmalıdır. Bu çalışmalar zekât kurumunun başarısını artıracaktır.¹⁰¹ Nitekim eyalet bazında bu tür faaliyetlerin örnekleri bulunmaktadır.

⁹⁸ Aidit bin Ghazali, "Zakat Administration", 98-99

⁹⁹ Bk. PPZ Laporan Zakat 2000-2001, www.zakat.com.my (Erişim: 05.04.2003).

¹⁰⁰ PPZ Laporan Zakat 2014, 75-85.

¹⁰¹ Bk. <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf> (Erişim: 24.07.2016).

5.4. Etkinlik ve Verimlilik

Zekâtın amacını tam olarak gerçekleştirebilmesi için hem toplanması hem de dağıtılmasında etkinliği ve verimliliği artırmaya ihtiyaç vardır. Zekât ödemesi gerekenlerin tamamından zekâtı doğru ve adil bir hesapla mayla tahsil etmek ve amaca uygun olarak en kısa sürede zekâttan pay alacaklara, öncelikler gözetilerek sarf etmek gerekmektedir. Malezya uygulamasında bu açıdan bazı eksiklikler çeşitli yazarlar tarafından dile getirilmiştir.¹⁰²

Son yıllarda zekât konusundaki bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin de etkisiyle toplanan zekât miktarı ciddi oranda artsa da, maştan, servetten, ticaretten ve sanayiden zekât ödenmesini mecburi hale getiren bir düzenleme olmadığı ve zekât ödeyenlerin zekât ödemesi gerekenlere nispeti çok düşük olduğu için toplanan zekâtın toplanan vergiye nispeti de çok düşük kalmaktadır.¹⁰³ Âmil sınıfına, ortalama olarak toplanan zekâtın, yüzde 12,5'unun (1/8) ödenmesi çok yüksek bulunmakta ve dünyada verginin toplama maliyetinin en yüksek yüzde 2, gelişmiş ülkelerde yüzde 1'in dahi altında olduğuna dikkat çekilmektedir.¹⁰⁴ Bunda yasal zorunluluğun olmamasının ve toplanan yekûnun az olmasının etkisi olabilir. Fakat yine de oran çok yüksektir ve hantal bir bürokrasiye işaret edebilir.¹⁰⁵

Zekât kurumunun etkinliği için zekât alınacak ve verilecek kimsele rin tam bir envanterinin çıkarılması ve zekât bütçesi planlanması gerekir. Bu şekilde zekât alınacak ve verilecek kimseler büyük oranda tespit edilmeli, ülkenin önceliklerine ve ihtiyaç seviyelerine göre hangi sınıfa zekâttan ne kadar pay ayrılacağı kararlaştırılmalıdır. Yeterince ön çalışma yapılmaması toplanan zekât miktarını, dağıtımın etkin ve isabetli yapılmasını olumsuz yönde etkiler. Bazı eyaletlerde zaman zaman toplanan

¹⁰² Anita Md Shariff, et al., "A Robust Zakah System: Towards a Progressive Socio-economic Development in Malaysia", *Middle-East Journal of Scientific Research* 7, no. 4 (2011): 552; Embong, Taha and Mohd Nor, "Role of Zakat", 145,148.

¹⁰³ Shariff, et al. "A Robust Zakah System", 552.

¹⁰⁴ Ataina Hidayati and Achmad Tohirin, "Management of Zakah: Centralised vs Decentralised Approach", *The Tawhidi Epistemology: Zakat and Waqf Economy*, ed. Abdul Ghafar Ismail et al. (Bangi: 2010), 366-367.

¹⁰⁵ Hairunnizam Wahid and Radiah Abdul Kader, "Localization of Malaysian Zakat Distribution: Perceptions of Amil and Zakat Recipients", *The Tawhidi Epistemology: Zakat and Waqf Economy*, ed. Abdul Ghafar Ismail et al. (Bangi: 2010), 473.

zekâtın yüzde 30'ları aşan oranlarda dağıtılamaması ve ertesi yıla aktarılması böyle bir kusur olarak görülmüştür.¹⁰⁶ Toplumda zekâta muhtaç olanlar bulunduğu halde ciddi oranlarda dağıtılamayan zekâtın bulunması, dağıtım organizasyonunun bir eksikliğidir.¹⁰⁷ Aynı sebepten kaynaklandığı düşünülebilecek bir başka kusur iddiası da zekâtın tam olarak hak sahiplerine ulaşmadığı veya dağıtımın yeterince isabetli olmadığı yönündedir. Bu iddianın kaynağı zekâtın başvuru usulüne göre dağıtılması ve zekât verilecek kişinin belirlenmesinde kişisel inisiyatif kullanılmasıdır.¹⁰⁸ Devlet otoritesini ve gücünü kullanabilen, günümüzün teknolojik imkânlarından en iyi şekilde yararlanan bir zekât kurumu eleştirilen hususları çözüme kavuşturabilir.

Malezya zekât uygulamasında görülen müracaata göre zekât verme insan onurunu incitici olduğu yönünde bir eleştiriye de sebep olmuştur. Uygulamaya göre, zekât almak isteyen kimsenin başvuru formu doldurması, gerekli belgeleri sağlaması ve ardından mülakata girmesi gerekmektedir. Zekâtın hikmetleriyle de pek bağdaşmayan bu uygulama, onur kırıcı olabileceği ve bazı ihtiyaç sahiplerine ulaşmayı engelleyebileceği gerekçeyle eleştirilmiştir.¹⁰⁹ Burs, proje desteği, afet yardımı gibi bazı alanlarda müracaat usulü gerekli olmakla birlikte geliri olmayan ve gelir kazanmaya da gücü yetmeyenler zekât kurumu tarafından kendilerine ulaşılması gerekenlerdir. Bir diğer eleştiri konusu ise zekât dağıtımında fakir ve miskin sınıfına yeterince önem ve öncelik verilmediği hususudur. Genel olarak Malezya'da *fisebilillâh* faslından yüksek oranda zekât verildiği ve bazı eyaletlerde bu oranın fakir ve miskin sınıflarına verilen toplam miktardan daha fazla olduğu görülmektedir.¹¹⁰ Bu durum, zekâta öncelikli olan *fakir* ve *miskin* sınıflarına önceliğin verilmediğini veya fakirlik probleminin önemsenmediğini, bunun yerine sınırları daha esnek olan *fisebilillâh* sınıfına yönelme olduğunu göstermektedir.¹¹¹

¹⁰⁶ Artık zekât oranları için bk. Wahid and Abdul Kader, "Localization", 467.

¹⁰⁷ Embong, Taha and Mohd Nor, "Role of Zakat", 145,148.

¹⁰⁸ Ab Rahman, Alias and Omar, "Zakat Institution", 39-40; Muharman Lubis, et al., "Enhancement of Zakat Distribution Management System: Case Study in Malaysia", *International Management Conference 2011 Proceedings*. (Terengganu: University Sultan Zainal Abidin, 2011), 5.

¹⁰⁹ Lubis, et al. "Enhancement", 5.

¹¹⁰ PPZ Laporan Zakat 2014, 80, 85.

¹¹¹ Embong, Taha and Mohd Nor, "Role of Zakat", 149.

Zekâtın etkinliği artırmak ve fakirlik problemini ortadan kaldırmak için çoğu zaman sadece fakirin eline zekât vermek yeterli görülmemelidir. Bütün ilgili devlet kurumları el ele vererek yapacakları bir çalışmayla üretim, hizmet veya ticaret alanlarında potansiyel iş imkânlarını belirlemeli, bu işleri yapabilecek olanlara rehberlik yapılmalı ve müteşebbislere mikro krediler sağlanmalıdır. Zekât verirken sadece ihtiyaç sahibinin geçici olarak ihtiyacını karşılamak düşünülmemeli, imkânlar ölçüsünde meslek kazandırma, iş sahibi yapma ve zekât alan olmaktan çıkarıp zekât veren haline getirme hedeflenmelidir.¹¹² Nitekim Selangor zekât kurumunun usulüne uygun sermaye ve rehberlik desteğiyle iş ve meslek sahibi olarak fakirlikten kurtulan ve zekât vermeye başlayanların başarı hikâyeleri literatüre girmiştir.¹¹³ Bu yöntemler fakirliği ortadan kaldırmada doğrudan maddi yardıma göre daha etkili olmaktadır.¹¹⁴

Zekâtın toplanması ve dağıtılmasında etkinlik sağlanması için merkezi zekât sistemine ihtiyaç vardır. Oysa Malezya'da refah seviyeleri birbirinden farklı olan 14 eyalette zekât, eyalet bazında toplanmakta ve dağıtılmaktadır. Yerel organizasyonlarda, geleneksel sorunlar ve eyaletlere göre değişen uygulama ve etkinlik farkları toplanan ve dolayısıyla dağıtılan zekât miktarını etkilemektedir. Aynı ülke içindeki uygulama farkları hem zekât verenlerde hem de zekât alanlarda adalet duygusunu rencide edebilir. Ayrıca zengin eyaletlerden toplanan zekâtların zengin eyaletlerde, fakir eyaletlerden toplanan zekâtların ise fakir eyaletlerde dağıtılması aynı ülkede yaşayan Müslümanlar açısından zekâtın amacına uygun değildir. Fakirliğin yüksek olduğu eyaletlerde toplanan az miktardaki zekât buralardaki fakirlik problemi üzerinde fazla bir etki gösterememektedir.¹¹⁵

SONUÇ

Malezya zekât uygulamasına bir bütün halinde bakıldığında bazı eyaletlerdeki uygulamanın diğerlerine göre daha başarılı olduğu görülmekle birlikte genel anlamda başarılı bir tecrübe olduğu ifade edilebilir.

¹¹² Ab Rahman, Alias and Omar, "Zakat Institution", 39-40.

¹¹³ Haron, et al., "Zakat for Asnaf", 132-133.

¹¹⁴ Nadzri, AbdRahman and Omar, "Zakat and Poverty", 71.

¹¹⁵ Abdul Aziz Muhammad, *Zakat and Rural*, 180-181; Shariif, et al. "A Robust Zakah System", 551.

Fakat bazıları Malezya'ya has, bir kısmı da bütün Müslümanları ilgilendiren sorunlar zekât uygulamalarının başarılarını olumsuz etkilemektedir. Müslüman yöneticiler ve İslam âlimleri elbirliği ile bu sorunların üzerine gitmeli ve sorunların çözülmesini kendilerine görev addetmelidirler. Yapılması gerekenler maddeler halinde şöyle sıralanabilir.

- 1) Zekâtın nisabı ve fitrenin ölçüsü belirlenirken miktarı belirleyen ölçüler yerine bu ölçülerin zamanında temsil ettiği değerlerin esas alınması gerekir. Bu manada yoksulluk sınırı, açlık sınırı gibi belli standartları olan ölçüler ve güncel ihtiyaç değerlendirmeleri dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede bütün varlık çeşitleri için ortak bir nisap belirlenmelidir.
- 2) Zekâta tabi tutulacak varlıklar, zekât-vergi ilişkisi, ödemenin zorunlu veya gönüllü olması, zekât verilecek sınıfların kapsam ve muhtevası konularında güncel şûra içtihatları yapılmalı ve uygulamaya konulmalıdır.
- 3) Ülke genelinde resmi veya özerk tek bir zekât kurumu olmalı ve bu kurum dışında yetkisiz kimseler tarafından kayıt dışı zekât toplanmasına izin verilmemelidir.
- 4) Zekâtın toplanması ve dağıtımı yasal olarak açık ve detaylı bir şekilde düzenlenmeli ve toplamadan dağıtıma kadar bütün işlemler şeffaf ve kayıtlı olmalıdır.
- 5) Nihâî hedef zahiri ve bâtını bütün mallardan zekâtın zorunlu hale getirilmesi olmalıdır. Zira günümüzde bâtını mal neredeyse kalmamış gibidir. Ancak gayrimüslimlerden zekât alınmayarak Müslümanların çifte vergilendirilmesi gibi bir uygulamaya gidilmemelidir. Bu durumda ya gayrimüslimlere de zekâta muadil bir vergilendirme yapılmalı veya zekâtın vergiden düşülmesine imkân verilmelidir.
- 6) Zekâtın toplanmasında ve dağıtımında teknolojik imkânlar kullanılmalı, mükelleflere ve hak sahiplerine kolay, pratik yol ve yöntemler gösterilmelidir.
- 7) Zekâtın hangi alanlara hangi oranlarda harcanacağı, önceliğin hangi alana ve hangi ihtiyaç gurubuna verileceği açıkça belirlenmelidir.
- 8) Toplanan zekâtlar mümkün olan en kısa sürelerde hak sahiplerine ulaştırılmalıdır.

- 9) Zekât toplama ve toplanan zekâtu yerli yerinde harcama bir kamu görevi olduğu için ilgili bütün devlet kurumları zekât kurumu yönetimiyle işbirliği yapmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abdul Aziz, Asmah, et al. "Zakat Management of Zakat Institutions in Malaysia". *Global Trends in Financial Crimes in the New Economies*. The 5th International Conference on Financial Criminology (ICFC) (2013): 128-129.
- Abdul Aziz Muhammad. *Zakat and Rural Development in Malaysia*. Kuala Lumpur: Berita Publishing, 1993.
- Abdul Rahman, Abdul Rahim. "Pre-requisites for Effective Integration of Zakah into Mainstream Islamic Financial System in Malaysia". *Islamic Economic Studies* 14, no.1&2 (2007): 91-107.
- Ab Rahman, Azman, Mohammad Haji Alias and Syed Mohd Najib Syed Omar. "Zakat Institution in Malaysia: Problems and Issues". *Global Journal of Al-Thalaqah* 2 (2012): 35-42.
- Abd Wahab, Norazlina, and Abdul Rahim Abdul Rahman. "Efficiency of Zakat Institutions in Malaysia: An Application of Data Envelopment Analysis". *Journal of Economic Cooperation & Development* 33, no.1 (2012): 95-112.
- Abu Bakar, Nur Barizah, and Hafiz Majdi Abdul Rashid. "Motivations of Paying Zakat on Income: Evidence from Malaysia". *International Journal of Economics and Finance* 2, no. 3 (2010): 76-84.
- Abu Bakar, Nur Barizah. "A Zakat Accounting Standard (ZAS) for Malaysian Companies". *American Journal of Islamic Social Sciences* 24, no. 4 (2007): 74-92.
- Administration of Islamic Law (Federal Territories) Act 1993, mad. 34(3).
- Acar, H. İbrahim. "Zekâtın Önemi, Temel İhtiyaçlar ve Nisab Miktarıyla İlgili Değerlendirmeler". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 18 (2011): 129-141.
- Aidit bin Ghazali. "Zakat Administration in Malaysia", *The Islamic Voluntary Sector in Southeast Asia*, ed. Mohamed Ariff. Singapore: 1991, 90-99.
- Akyüz, Vecdi. *Mukayeseli İbadetler İlmihali*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1995.
- el-Belâzûrî, Ahmed b. Yahya. *Fütûhu'l-buldân*. Beyrut 1988.
- Beşer, Faruk. "Zekâtın Masarifi ve Sosyal Güvenlik". *Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Kur'an ve Sünnette Zekât*, Ed. Bedrettin Çetiner. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008, 159-188.
- Cici, Recep. "Günümüzde İslam Ülkelerinde Zekâtın Kurumsallaştırılması Çabaları". *Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Kur'an ve Sünnette Zekât*. Ed. Bedrettin Çetiner. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008, 225-262.
- Çeliker, Hüseyin. "İslam Hukuku'nda Devlet Başkanlığı". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26-27 (2008): 251-298.
-
- cumhuriyet theology journal* 20, no. 2 (December 2016): 235-270.

- Dumlu, Emrullah. "Kamu Harcamaları Açısından Zekât". *Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi* 36 (2011): 217-252.
- Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm. *Kitâbü'l-ewâl*. nşr. Muhammed Halîl Herrâs. Beyrut: Dâru'l-Fikr 1408/1988.
- Embong, Mohd Rodzi, Roshaiza Taha and Mohd Nazli Mohd Nor. "Role of Zakat to Eradicate Poverty in Malaysia". *Jurnal Pengurusan* 39 (2013): 141-150.
- Erdoğan, Mehmet. "Zekât Nisabının Amacı Dikkate Alınarak Günümüz Hayat Standartlarına Göre Yeniden Belirlenmesi". *Zekât Nisabı ve Fitre Miktarının Çağdaş Parasal Değeri*. ed. Yunus Vehbi Yavuz. Bursa 2006, 159-168.
- Erkal, Mehmet. "Zekât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 44: 197-207. Ankara: TDV Yayınları, 2013.
- Habib Ahmed. *Role of Zakah and Awqaf in Poverty Alleviation*. Jeddah: Islamic Development Bank, Islamic Research and Training Institute, 2004.
- Haron, Nurul Husna, et al. "Zakat for Asnaf's Business by Lembaga Zakat Selangor". *Malaysian Accounting Review* 9, no. 2 (2010): 123-138.
- Hasan, Nik Mustapha bin Hj Nik. "Zakat in Malaysia-Present and Future Status". *International Journal of Economics, Management and Accounting* 1, no. 1 (1987): 47-75.
- Hj Musa bin Othman. "Zakat and Tax Treatment". *National Business Symposium*. 08.10.2013, <http://www.mia.org.my/new/downloads/nbzs/2013/03-Zakat-And-Tax-Treatment.pdf> (Erişim: 06.08.2016).
- Hudayati, Ataina, and Achmad Tohirin. "Management of Zakah: Centralised vs Decentralised Approach". *Seventh International Conference – The Tawhidi Epistemology: Zakat and Waqf Economy*. Ed. Abdul Ghafar Ismail et al. Bangi: 2010, 366-367.
- İbnü'l-Esir, İzzeddin. *el-Kâmil fi't-târih*. nşr. Abdullah el Kâdî, Beyrut 1415h.
- İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ İsmâil. *Tefsîru'l- Kur'âni'l-Azîm*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1419.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn. *el-Muğnî*. Kahire 1968.
- İlmihal*, Haz. Heyet. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.
- Income Tax Act 1967, Section 44 (11A).
- Income Tax Act 1967, Section 6A, 3.
- el-Kardâvî, Yusuf. *Fikhu'z-Zekât*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1973.
- Kâsânî, Ebu Bekir b. Mes'ud. *Bedâi'u's-sanâi' fi tertibi'ş-şerâi'*. Beyrut: Daru'l-kutubü'l-ilmîyye, 1406/1986.
- Kaslam, Shawal. "Governing Zakat as a social Institution: the Malaysian Perspective". *Social and Management Research Journal* 6, no. 1 (2009): 15-32.
- Lubis, Muharman, et al. "Enhancement of Zakat Distribution Management System: Case Study in Malaysia". *International Management Conference 2011 Proceedings*. University Sultan Zainal Abidin, 2011.
- LZS Annual Report. 2013, 2014, 2015.

- Mohamed Izam, Mohamed Yusof, "Zakat Management in Malaysia: Challenges & Prospects". Lambaga Zakat Selangor 2013, <http://www.mia.org.my/new/downloads/nbzs/2013/02-zakat-management-in-malaysia.pdf> (Erişim: 28.08.2016).
- Nadzri, Farah Aida Ahmad, Rashidah AbdRahman and Normah Omar. "Zakat and Poverty Alleviation: Roles of Zakat Institutions in Malaysia". *International Journal of Arts and Commerce* 1, no. 7 (2012): 61-72.
- Oral, Osman. "Kelâm Ekollerine Göre Halife / Devlet Başkanı'nın Görevleri". *EKEV Akademi Dergisi* 62 (2015): 379-402.
- Owolabi Yusuf, Muhammad-Bashir, and Alias Mat Derus. "Measurement Model of Corporate Zakat Collection in Malaysia: A Test of Diffusion of Innovation Theory". *Humanomics* 29, no.1 (2013): 61-74.
- Özek, Ali. "Asr-ı Saadette Zekâtın Tatbikatı". *Türkiye'de Zekât Potansiyeli*. Ed. Sabri Orman, İsmail Kurt. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, t.y., 1-20.
- PPZ Raporan Zakat. 1999, 2000, 2001, 2014, 2015.
- er-Râzî, Fahreddin. *Mefâtîhu'l-ğayb*. Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, 1420h.
- Shariff, Anita Md, et al. "A Robust Zakah System: Towards a Progressive Socio-economic Development in Malaysia". *Middle-East Journal of Scientific Research* 7, no. 4 (2011): 550-554.
- Tabakoğlu, Ahmet. "Zekât ve Gelir Dağılımı". *Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Kur'an ve Sünnette Zekât*. Ed. Bedrettin Çetiner. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008, 145-146.
- Yavuz, Yunus Vehbi. "Hz. Peygamber Dönemi Hayat Standartlarında Belirlenen Klasik Ölçüler Dikkate Alınarak Zekât Nisabının ve Fitre Miktarının Çağdaş Parasal Değerinin Belirlenmesi". *Zekât Nisabı ve Fitre Miktarının Çağdaş Parasal Değeri*. Ed. Yunus Vehbi Yavuz. Bursa: 2006, 78-96.
- Yeniçeri, Celal. *İslam'da Devlet Bütçesi*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1984.
- Yusoff, Mohammed, and Sorfina Densumite. "Zakat Distribution and Growth in the Federal Territory of Malaysia". *Journal of Economics and Behavioral Studies* 48 (2012): 449-456.
- Wahid, Hairunnizam, and Radiah Abdul Kader. "Localization of Malaysian Zakat Distribution: Perceptions of Amil and Zakat Recipients". *A Tawhidi Epistemology: Zakat and Waqf Economy*. Ed. Abdul Ghafar Ismail et al. Bangi 2010, 461-483.
- Wan Ahmad, Wan Marhaini. *Zakat investment in Malaysia: a Study of Contemporary Policy and Practice in Relation to Shari'a*. (Doktora Tezi), Edinburg Univrsity, 2012.
- Zarqa, M. A. "Distributive Justice in Islam". *Lectures on Islamic Economics*. Ed. Ausaf Ahmad, and Kazim Raza Awan. Jeddah: Islamic Research and Training Institute, 1992.

- https://en.wikipedia.org/wiki/Poverty_threshold (Erişim: 09.09.2016).
http://www.maj.gov.my/?page_id=403 (Erişim: 24.07.2016).
<http://www.treasury.gov.my/pdf/budget/speech/bs05.pdf> (Erişim: 05.09.2016).
<http://www.teksif.org.tr/temmuz-2016-aclik-ve-yoksulluk-siniri-1370-tl-icerik-10248-1.html> (Erişim: 10.09.2016).
<https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf> (Erişim: 24.07.2016).